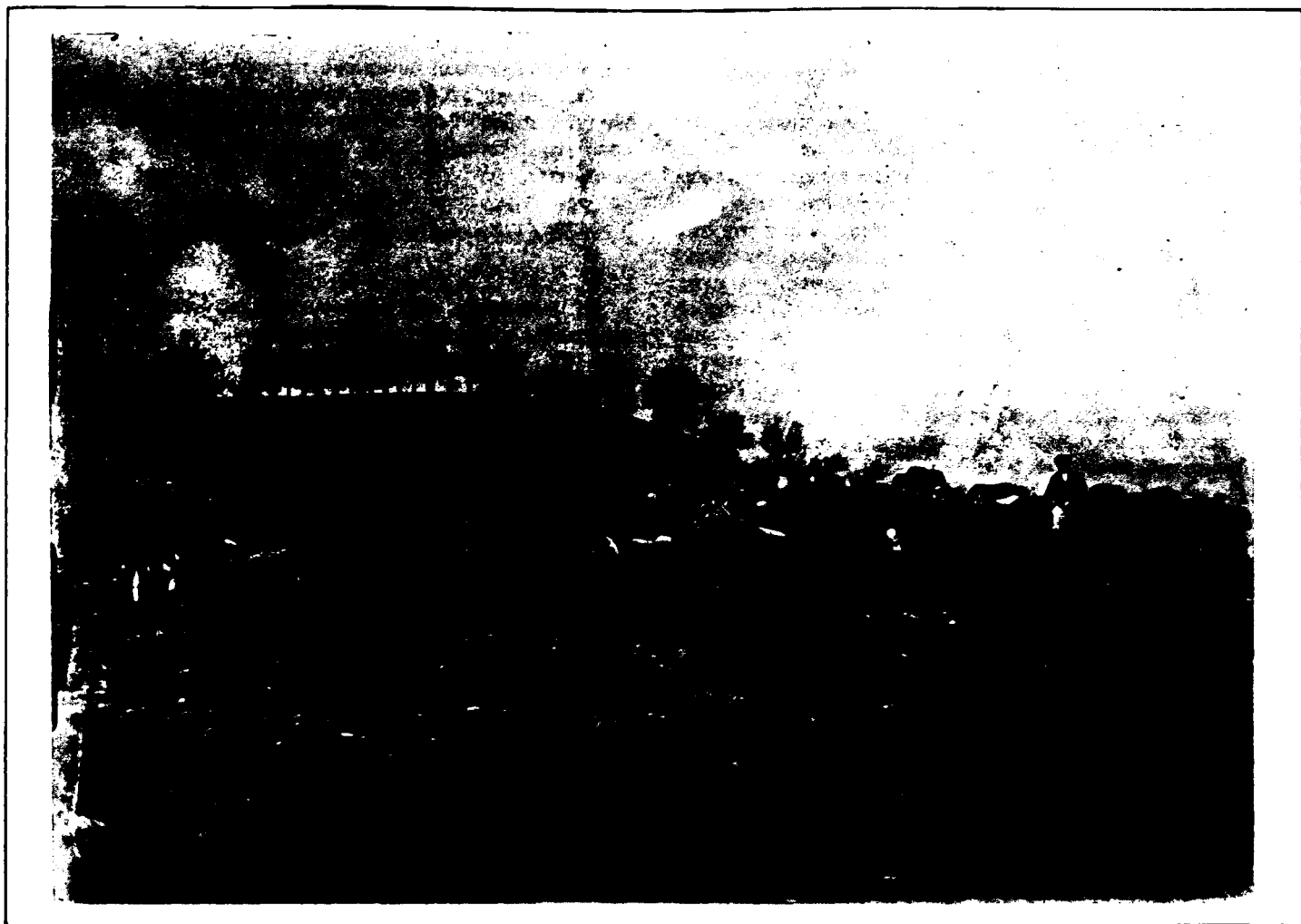

Προβλέψεις για τήν εξέλιξη τοῦ ἀγροτικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ

(Περιφερειακή Ἀνάλυση)

Δ. Προβατᾶς — Γ. Μαρκατᾶτος

1. Τό πρόβλημα

Στίς ἀναπτυσσόμενες οἰκονομίες μιά ἀπό τίς βασικές ἐκδηλώσεις τῆς διαδικασίας οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης εἶναι ἡ ἐντονη μετακίνηση τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους τομεῖς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἐκδήλωση

αὐτή γίνεται μέ δύο κύριους τρόπους. Ὁ ἓνας ἀναφέρεται στή μετακίνηση ἀπὸ τομέα σέ τομέα, στή πλαίσια τῆς «ἐλάσσονος» περιοχῆς τοῦ πληθυσμοῦ καί ὁ ἄλλος ἀφορᾷ τή μετανάστευση (ἐσωτερική καί ἐξωτερική). Προσδιοριστικός παράγοντας ἐδῶ, εἶναι ἡ αὐξανόμενη εἰσοδηματική διαφορά πού παρατηρεῖται ἀνάμεσα στό γεωργικό τομέα καί στοὺς ἄλλους τομεῖς.

Γιά νά πάψει νά αὐξάνεται τό ἀνοιγμα τῶν εἰσοδημάτων ἀνάμεσα στοὺς τομεῖς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, θά πρέπει, ὅσον ἀφορᾷ τή γεωργία, νά ἐκσυγχρονίζονται οἱ γεωργικές ἐκμεταλλεύσεις τόσο ὅσον ἀφορᾷ θέματα μεθόδων παραγωγῆς, χρήσης τοῦ κεφαλαίου, ὀρθολογικῆς χρηματοδότησης κ.λπ., ὅσο καί τῆς αὐξησης καί τῆς συνέχειας τοῦ κλήρου.

Μιά τέτοια ὁμως εξέλιξη ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τήν ἐξοδό ενός μεγάλου μέρους τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τήν ἀγροτική δραστηριότητα καί τήν ἀναζήτηση ἀπασχόλησης σ' ἄλλους τομεῖς. Βέβαια θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ γενικὴ φθίνουσα τάση τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἐπιτρεάζεται σημαν-

* Ἡ ἐπεξεργασία τῶν στατιστικῶν στοιχείων ἐγινε ἀπὸ τὸν πτυχιούχο τῆς ΑΒΣΠ Ἡλία Γαλάνη.

τικά και από την αύξηση της παραγωγικότητας της αγροτικής εργασίας καθώς και από τις αλλαγές στη «διάρθρωση της εργασίας».¹

Τό πρόβλημα λουτόν της αποδέσμευσης² πού τίθεται μέ τήν ένταξη τής 'Ελλάδας στήν Ε.Ο.Κ. θά πρέπει ν' αντιμετωπισθεί μέ τέτοιο τρόπο πού νά αποδώσει πραγματικούς καρπούς τόσο στους ίδιους τούς αγρότες, όσο και στή χώρα γενικότερα. Καί αυτό γιά νά σταματήσει ή οποιαδήποτε δημαγωγία πάνω στά θέματα τής έρμηνευσης τής υπαίθρου ή τής προλεταριοποίησης τών αγροτών. 'Αντίθετα, έξω από τούς λόγους πολιτικής δημαγωγίας, θά πρέπει νά δεί κανείς μέ ρεαλισμό τήν ιστορική εξέλιξη. Μέ τό άρθρο αυτό επιχειρούμε νά δώσουμε μιά απάντηση πάνω στό μέγεθος τής αποδέσμευσης κατά τό διάστημα τής μεταβατικής περιόδου³, γιά τήν πλήρη ένταξη μας στήν Ε.Ο.Κ. Βασικός μας στόχος είναι, νά προσδιορίσουμε σέ επίπεδο γεωγραφικού διαμερίσματος⁴, τήν αποδέσμευση τού αγροτικού εργατικού δυναμικού, γιά σκοπούς άσκησης αποτελεσματικής περιφερειακής πολιτικής, ώστε μέ τήν εφαρμογή προληπτικής πολιτικής γιά τή δημιουργία άπασχόλησης σέ έξωγεωργικούς τομείς καί κατάλληλης κοινωνικής ύποδομής σέ μικρότερα άστικά κέντρα νά αποτραπεί ή συγκέντρωση τών αγροτών στά δύο μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα τής χώρας. 'Η έμπειρία πού έχει αποκτηθεί μέχρι σήμερα, μάς διδάσκει ότι οί άνεργοι ή οί ύποαπασχολούμενοι αγρότες θά όδηγηθούν στά δύο μεγάλα άστικά κέντρα, μέ αποτέλεσμα νά επιδεινωθούν τά δύο μεγάλα προβλήματα πού αντιμετωπίζουμε σήμερα: τής υπερσυγκέντρωσης τού πληθυσμού στήν 'Αθήνα καί τή Θεσσαλονίκη καί τής εγκατάλειψης τής έλληνικής υπαίθρου.

'Ετσι, μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο πού έχει διαμορφωθεί ιστορικά, θά έπρεπε ίσως, ν' αναθεωρηθεί ή ξαναμελετηθεί ή πολιτική δημιουργίας αντιπάλων πόλεων τής 'Αθήνας⁵ καί ν' αναζητηθεί μιά άλλη πολιτική ανάπτυξη τών δυναμικών άστικών κέντρων⁶ τής χώρας, πού θά διασφαλίζει τή συνέχεια τής ζωής καί παραμονής τού πληθυσμού σ' όλη τήν έκράτεια.⁷

Μεθοδολογικά ακολουθήσαμε δύο τρόπους γιά τόν ύπολογισμό τού αποδεσμευόμενου εργατικού αγροτικού δυναμικού. Μέ τόν πρώτο τρόπο δέν παίρνουμε καθόλου ύπόψη μας τό γεγονός τής ένταξης, καί οδηγούμαστε στή μέτρηση αναλύοντας μόνο τίς τάσεις πού έχουν διαμορφωθεί στήν έξαετία 1971-77 καί θεωρώντας ότι οί τάσεις αυτές θά εξακολουθήσουν καί κατά τή χρονική περίοδο 1978-1985 (μέχρι δηλαδή τό τέλος τής μεταβατικής περιόδου).

Μέ τό δεύτερο τρόπο ακολουθώντας μιά πιό σοβαρή μέθοδο δουλειάς όπου καταρχήν μετρείται τό αναγκαίο έποχιακό καί σέ σύνολο χρόνον εργατικό δυναμικό στή γεωργία καί σέ σύγκριση μέ τό διαθέσιμο εργατικό δυναμικό τής γεωργίας καί τό βαθμό άπασχόλησης αυτού προσπαθούμε νά μετρήσουμε τό πλεόνασμα αγροτικού εργατικού δυναμικού πού ύποαπασχολείται σήμερα στή γεωργία. Κατόπιν παίρνοντας ύπόψη ότι ή ένταξη στήν Ε.Ο.Κ. θά οδηγήσει στήν αναδιάθρωση τών καλλιεργειών, είτε λόγω πολιτικής, είτε λόγω μεταβολών στις τιμές, επιχειρούμε νά δούμε ποιά θά είναι ή σύνθεση τής γεωργικής παραγωγής γιά τό 1985 καί μέ βάση τή νέα αυτή σύνθεση καί δεδομένου τού επιπέδου τεχνολογίας

πού προβλέπεται γιά τό 1985, προβαίνουμε στήν εκτίμηση τού αναγκαίου εργατικού δυναμικού στή γεωργία.

Θεωρώντας ότι ή φυσική κίνηση τού αγροτικού πληθυσμού δέν θά μεταβληθεί στό διάστημα άναφοράς, οδηγούμαστε στήν ποσοτική εκτίμηση τού αποδεσμευόμενου εργατικού δυναμικού.

2. 'Εξέλιξη τών γεωργικών εκμεταλλεύσεων στήν περίοδο 1971-77

'Η διαδικασία τής αποδέσμευσης τών αγροτών από τή γεωργική δραστηριότητα συνεχίστηκε καί στήν έξαετία 1971-77. 'Ετσι σύμφωνα μέ τά στοιχεία τών άπογραφών τής ΕΣΥΕ 1971 καί 1977 (πίνακας 1) διαπιστώνεται ότι τά μέλη 91.410 γεωργικών νοικοκυριών⁸ αποδεσμεύτηκαν από τήν κύρια γεωργική τους άπασχόληση καί αναζήτησαν εργασία σέ άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Μέ μέσο όρο 3,43 άτομα ανά νοικοκυριό ύπολογίζεται ότι 313.500 άτομα εγκατέλειψαν τήν έλληνική υπαίθρο καί συγκεντρώθηκαν στά άστικά κέντρα.

Θά πρέπει νά σημειωθεί εδώ ότι παράλληλα μέ τή μείωση τού αγροτικού πληθυσμού παρατηρείται καί μιά άρκετά σημαντική μείωση τής συνολικής έκτασης τών εκμεταλλεύσεων πού φθάνει τό 1.280 χιλ. στρέμματα. Σημαντικό ποσοστό από τίς έκτάσεις αυτές ανήκει σέ άτομα πού έχουν μετακινηθεί μακριά από τόν τόπο καταγωγής⁹ τους.

(1) Vincens J: La Prevision de l' Emploi, PUF, Collection Sup. France. 1970, σελ. 77.

(2) Μέ τόν όρο «αποδέσμευση» έννοούμε τή διαδικασία εκείνη, πού οί άσχολούμενοι μέ τή γεωργική δραστηριότητα τήν εγκαταλείπουν, επιλέγοντας μιά άλλη οικονομική δραστηριότητα.

(3) 'Υπενθυμίζεται ότι ή μεταβατική περίοδος γιά τήν πλήρη ένταξη τής χώρας μας στήν Ε.Ο.Κ. λήγει τό 1985. Μεταβατική περίοδος γιά τήν αγροτική οικονομία σημαίνει ότι τό κοινωνικό κεκτημένο γιά τήν αγροτική παραγωγή (έργνησεις, έπιδότησεις, άπόσυρση, όργάνωση αγορών), θά ισχύσει σταδιακά γιά νά ολοκληρωθεί τό 1985 όποτε θά ισχύει καί στήν 'Ελλάδα ό,τι καί στις χώρες-μέλη τής Ε.Ο.Κ.

(4) Βέβαια είναι γνωστό ότι τά γεωγραφικά διαμερίσματα στή χώρα μας έξυπηρετούν στατιστικούς σκοπούς καί δέν ανταποκρίνονται στόν όρισμό τής «περιφέρειας». Δές Kayser B: 'Ανθρωπογεωγραφία τής 'Ελλάδος, ΕΚΚΕ. 'Αθήναι 1968, σελ. 148.

(5) Πατέλης Γ.: 'Ομιλία στό Τ.Ε.Ε. γιά τόν πληθωρισμό καί τό μέγεθος τών αντιπάλων πόλεων (Μάης 79).

(6) Γρηγορογιάννης Α.: Περιφερειακή χωροταξία καί περιφερειακή ανάπτυξη. (Ο.Τ.Φ. 25(1311) 21-6-79).

(7) Στή γενική συλλογιστική πού έπέδαλε τήν κατάρτιση τής 268/75/ CEE οδηγίας τής Ε.Ο.Κ., πού άφορά τήν ανάπτυξη τών προβληματικών περιοχών μιάς χώρας, κατέχει ιδιαίτερη θέση ή Οικολογική ίσορροπία πού σαφώς διατάσσεται από τήν πληθυσμιακή εγκατάλειψη. (Πλήρη άνάλυση γιά τήν πρόταση τής κατάρτισης αυτής τής οδηγίας, δίνεται στό Newsletter on the Common Agricultural Policy, No 2, March 1973, σελ. 1-11).

(8) Γιά τούς σκοπούς τού άρθρου αυτού δεχτήκαμε ότι σέ κάθε γεωργική εκμετάλλευση αντιπροσώπευε καί ένα νοικοκυριό.

(9) Παρατηρείται ότι έφόσον όρισμένες έκτάσεις παραμένουν άκαλλιέργητες γιά ένα χρονικό διάστημα καί μετατραπούν σέ θαμνώδεις περιοχές, οί ιδιοκτήτες τους συναντούν έμπόδια γιά τήν έπανακαλλιέρ-

Τά κυριότερα χαρακτηριστικά των μεταβολών της εξαετίας 1971-77 για το σύνολο της χώρας συνοψίζονται στα παρακάτω:

1. Αύξήθηκε ελαφρά ή μέση έκταση κατά εκμετάλλευση από 34,2 στρ. σε 36,2 στρ.

2. Μειώθηκε κατά 6.360 ή ποσοστό 60% ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που δεν είχαν γή.

3. Αύξήθηκαν από 52.480 σε 62.180 ή ποσοστό 18% οι εκμεταλλεύσεις που έχουν στην κατοχή τους πάνω από 100 στρέμματα συνολικής έκτασης¹⁰.

4. Υπάρχει συνεχής μείωση των εκμεταλλεύσεων που έχουν γή από 1 μέχρι 99 στρέμματα.

5. Η μεγαλύτερη μείωση των εκμεταλλεύσεων αυτών παρατηρείται στα διαστήματα 10-29 στρέμματα (46.150 εκμεταλλεύσεις ή ποσοστό 12%) και 30-49 στρέμματα (28.520 εκμεταλλεύσεις ή ποσοστό 14%). Αντίθετα στο διάστημα 1-9 στρέμματα ή μείωση ήταν της τάξης των 6.630 ή κατά ποσοστό 3% και στο διάστημα 50-99 ή μείωση ήταν 13.720 ή σε ποσοστό 8,4%.

Από την τελευταία παρατήρηση φαίνεται ότι σε ποσοστό οι μεγαλύτερες μειώσεις των εκμεταλλεύσεων συντελέστηκαν στις μεσαίου μεγέθους εκμεταλλεύσεις (30-99 στρέμματα) που είτε μεγάλωσαν τον κλήρο τους και μετατράπησαν στην κλάση των εκμεταλλεύσεων από 100 στρέμματα και άνω είτε μείωσαν τον κλήρο τους και έπεσαν σε κατώτερες τάξεις.

Στις μικρού μεγέθους εκμεταλλεύσεις (1-29 στρέμματα) παρατηρείται η μεγαλύτερη απόλυτη μείωση. Θά πρέπει ίσως να τονιστεί εδώ ότι η αποδόμηση των αγροτών συντελέστηκε κατά πλειονοφία από τις μικρού μεγέθους εκμεταλλεύσεις. Το γεγονός ότι ο αριθμός των αποδοσμευθέντων δεν συμπίπτει με τον αριθμό της μείωσης εξηγείται από το ότι εκμεταλλεύσεις μεγαλύτερου μεγέθους μετατοπίστηκαν στην κατηγορία του μικρού μεγέθους.

Ειδικότερα, κατά γεωγραφικό διαμέρισμα οι παραπάνω γενικές παρατηρήσεις έχουν ως εξής:

Στερεά Ελλάδα: Ίσχυει, δι, για το σύνολο της χώρας.

Πελοπόννησος: Μικρή γενικά μείωση των εκμεταλλεύσεων και μικρή αύξηση του κλήρου από 38 σε 38,6 στρέμματα. Αύξηση των εκμεταλλεύσεων του διαστήματος 1-9 στρέμματα. Μείωση των εκμεταλλεύσεων στο διάστημα 10-99 στρέμματα και αύξηση από 100 στρέμματα και πάνω.

Νησιά Ίονιου: Αύξηση του συνόλου των εκμεταλλεύσεων, εξαφάνιση των εκμεταλλεύσεων χωρίς γή, αύξηση των εκμεταλλεύσεων του διαστήματος 1-9 στρέμματα,¹¹ μείωση των εκμεταλλεύσεων στο διάστημα 10-29 στρέμματα και αύξηση σ' όλες τις άλλες τάξεις με εξαίρεση την τάξη 200-499 στρέμματα που επήλθε σημαντική μείωση.

Ηπειρος: Ίσχυει, δι, για το σύνολο της χώρας.

Θεσσαλία: Μείωση των εκμεταλλεύσεων σύμφωνα με το ποσοστό όλης της χώρας. Μικρότερη μείωση των αγροτοεργατών, 46% και μείωση των εκμεταλλεύσεων μεσαίου μεγέθους με ανακατατάξεις και στις μεγάλου μεγέθους εκμεταλλεύσεις.

Μακεδονία: Μεγαλύτερη κατά ποσοστό μείωση των εκμεταλλεύσεων, 12,5%. Σταθερότητα του μέσου αριθμού στρεμμάτων ανά εκμετάλλευση. 36% μείωση των αγροτοεργατών, σταθερότητα των εκμεταλλεύσεων του διαστήματος 1-9 στρέμματα,

μείωση στα διαστήματα 10-99 στρέμματα και αύξηση από 100 στρέμματα και πάνω.

Θράκη: Μεγαλύτερη κατά ποσοστό μείωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων από όλα τα διαμερίσματα της χώρας, 14%. Αύξηση των αγροτοεργατών κατά 18%, μικρή αύξηση των εκμεταλλεύσεων του διαστήματος 1-9 στρέμματα, μείωση σ' όλες τις άλλες τάξεις μέχρι 99 στρέμματα και ανακατατάξεις στις μεγάλου μεγέθους εκμεταλλεύσεις.

Νησιά Αιγαίου: Μείωση των εκμεταλλεύσεων σε ίδιο ποσοστό με την υπόλοιπη χώρα, αύξηση του μέσου αριθμού στρεμμάτων ανά εκμετάλλευση από 23,6 σε 27,2, μείωση των αγροτοεργατών κατά 73%,¹² μείωση των εκμεταλλεύσεων μέχρι 50 στρέμματα και αύξηση από 50 στρέμματα και πάνω.

Κρήτη: Μικρότερη μείωση των εκμεταλλεύσεων, 4%, μείωση κατά 17,5% των αγροτοεργατών, αύξηση του μέσου αριθμού στρ. από 27,1 σε 30,6, μείωση σ' όλες τις τάξεις μεγέθους από 1 μέχρι 50 στρέμματα και αύξηση από 50 και πάνω.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις κρίθηκαν αναγκαίες για να μπορέσουμε να προσδιορίσουμε με τη μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση τη μείωση των εκμεταλλεύσεων που θα συντελεστεί μέχρι το 1985. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν διάφορες υποθέσεις: *Πρώτη*, ο ρυθμός μεταβολής¹³ του αριθμού των εκμεταλλεύσεων της περιόδου 1971-77 για το σύνολο της χώρας θα συνεχιστεί και για τα υπόλοιπα χρόνια, *δεύτερη*, ο ρυθμός μεταβολής θα συνεχιστεί σύμφωνα με το ρυθμό της 17ετίας 1961-77, *τρίτη*, ο ρυθμός μεταβολής του αριθμού των εκμεταλλεύσεων θα συνεχιστεί σύμφωνα με το ρυθμό της περιόδου 1971-77 αυξημένου ή μειωμένου κατά το ποσοστό της διαφοράς των ρυθμών 1961-71 και 1971-77. Για παράδειγμα σ' δι, αφορά το σύνολο της χώρας ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής στην περίοδο 1961-71 ήταν 0,98% ενώ για την περίοδο 1971-77 ήταν 1,3%. Παρατηρείται δηλαδή αύξηση του ρυθμού κατά 32,6%.

Σύμφωνα λοιπόν με την τρίτη υπόθεση¹⁴ ο ρυθμός που παρατηρήθηκε το 1971-77 θα πρέπει να αυξηθεί κατά 32,6%

για τους από τη δασική νομοθεσία, μειώνοντας έτσι de facto τη συνολική έκταση που μπορεί να καλλιεργηθεί. Το γεγονός αυτό δρα άνασταλτικά, σε όρισμένες περιπτώσεις παλιννόστησης στον τόπο καταγωγής των μεταναστών.

(10) Παράλληλα ο μέσος αριθμός στρεμμάτων για την κατηγορία αυτή αυξήθηκε από 168,5 στρέμματα σε 171,5 στρέμματα.

(11) Για τα νησιά του Ίονιου μπορεί να υποστηριχτεί η άποψη ότι η αύξηση των εκμεταλλεύσεων γενικά και η αύξηση των εκμεταλλεύσεων μεγέθους 1-9 στρέμματα, οφείλεται στη δυνατότητα που έχουν οι αγρότες να ασκούν εποχιακά επαγγέλματα έξω από τη γεωργία που τους εξασφαλίζουν συμπληρωματικά εισοδήματα. Η φύση των επαγγελματιών αυτών (κυρίως τουρισμός) είναι συμπληρωματική της γεωργικής τους απασχόλησης που κυριαρχείται από την καλλιέργεια της έλιάς. Έτσι μ' αυτό τον τρόπο συμπληρωματικής απασχόλησης συνεχίζεται η παραμονή των αγροτών στον τόπο τους και η διατήρηση του μικρού μεγέθους των εκμεταλλεύσεών τους.

(12) Στά γεωγραφικά διαμερίσματα που άνθει ο τουρισμός παρατηρείται εξαφάνιση ή και μεγάλη μείωση των αγροτοεργατών.

(13) Για το ρυθμό μεταβολής των εκμεταλλεύσεων χρησιμοποιήσαμε τον τύπο $P_t = P_0 (1 + r)^n$ στους λογαρίθμους.

(14) Παρατηρήσεις πάνω στις υποθέσεις:

Υπόθεση πρώτη: Η υπόθεση ότι ο ρυθμός μεταβολής των εκμεταλ-

δηλ. από 1,3% νά γίνει 1,72% (βλέπε πίνακα 2). 'Η ίδια μέθοδος ακολουθήθηκε γιά όλα τά διαμερίσματα τής χώρας. Στήν περίπτωση όμως τής Θεσσαλίας έγινε δεκτό ότι ό ρυθμός μείωσης θά συνεχιστεί όπως στήν περίοδο 1971-77. Σύμφωνα λοιπόν μέ τίς τρεις εναλλακτικές υποθέσεις ή μείωση τών εκμεταλλεύσεων μέχρι τό 1985 θά συνεχιστεί. 'Η μείωση αυτή σέ σύνολο χώρας καί κατά διαμέρισμα φαίνεται στόν πίνακα 3.¹⁵

'Ετσι σύμφωνα μέ τήν πρώτη υπόθεση ό αριθμός τών εκμεταλλεύσεων θά μειωθεί στίς 863.444 σύμφωνα μέ τή δεύτερη στίς 875.670 καί σύμφωνα μέ τήν τρίτη στίς 838.655. Μέ μέσο όρο απόμων ανά εκμετάλλευση 3,43 άτομα υπολογίζεται νά μετακινηθοῦν από τίς γεωργικές περιοχές 316.952 άτομα, 275.017 καί 401.978 άτομα αντίστοιχα γιά κάθε υπόθεση.

3. 'Η απασχόληση στόν αγροτικό τομέα

Σύμφωνα μέ όσα εκθέσαμε στήν αρχή αὐτοῦ τοῦ ἀρθρου, ό δεύτερος τρόπος μέτρησης τοῦ αποδοσιμμένου ΑΕΔ, συνίσταται στήν ἐκτίμηση τοῦ ἀναγκαίου καί τοῦ διαθέσιμου ΑΕΔ καί στήν ἐκτίμηση τοῦ βαθμοῦ απασχόλησης πού θά μᾶς ἐπιτρέψει νά συμπεράνουμε γιά τά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά τής απασχόλησης τοῦ αγροτικοῦ τομέα. Βέβαια δέν ξεχνιέται ότι κάθε ποσοτική μέτρηση στόν αγροτικό τομέα παραλείπει τήν κοινωνική πλευρά καί τίς ἱστορικές συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες δημιουργήθηκαν τά ποσοτικά αὐτά δεδομένα¹⁶. Παρά τοῦτο, ή ποσοτική μέτρηση μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ ἐνδείξεις χρήσιμες γιά τήν παράπερα ἐξέλιξη. Όμως ή γενική κοινωνικο-οικονομική διάρθρωση τοῦ αγροτικοῦ τομέα, ή πολυπλοκότητα τής παραγωγῆς, ή διαφοροποίηση τών ἐδαφῶν, οἱ κλιματολογικές συνθήκες, οἱ κλίσεις τοῦ ἐδάφους κ.λ.π. κάνουν πολλές φορές ἀν ὄχι ἀδύνατη, τουλάχιστον δύσκολη τήν ὁποιαδήποτε μέτρηση.

3.1 'Εκτίμηση τών ἀναγκῶν σέ ΑΕΔ

'Ο δεύτερος αὐτός τρόπος γιά τήν ἐκτίμηση τών ἀναγκῶν τοῦ ΑΕΔ, δέν εἶναι ό μοναδικός. Παραπέμπουμε τόν ἀναγνώστη καί σέ ἄλλες μεθόδους ποσοτικῶν μετρήσεων, δεδομένου ότι ὅπως τονίσθηκε παραπάνω ό ἀγροτικός τομέας παρουσιάζει πρόσθετες δυσκολίες μέ τίς κάθε εἰδους μετρήσεις του¹⁷.

'Ο τρόπος ἐκτίμησης τοῦ ΑΕΔ πού ἐπιλέξαμε ἀναφέρεται στήν κατάρτιση μᾶς γενικής μορφῆς συνάρτησης πού ἔχει ἐφαρμογή καί στούς τέσσερις κλάδους τοῦ αγροτικοῦ τομέα¹⁸. Αὐτός ό τρόπος μᾶς ἐπιτρέπει νά διατυπώσουμε σκέψεις γιά τό βαθμό απασχόλησης τοῦ αγροτικοῦ δυναμικοῦ γιά κάθε κλάδο τής ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Σημειώνουμε ότι ή μεθοδολογία αὐτή ἐφαρμόστηκε χωριστά γιά κάθε διαμέρισμα τής χώρας, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα μ' αὐτό τόν τρόπο τή χωροκατανομή τών ἀναγκῶν σέ ΑΕΔ, πού ὅπως εἶναι φυσικό εἶναι χαρακτηριστική τής διάρθρωσης καί τοῦ βαθμοῦ σημαντικότητας τοῦ κάθε κλάδου τής ἀγροτικῆς παραγωγῆς. 'Αποτέλεσμα αὐτῆς τής ἐκτίμησης εἶναι οἱ πίνακες 6 καί 7 ἀπό τούς ὁποῖους ἐξάγουμε συμπεράσματα γιά τή χωροταξική κατανομή τών ἀπαιτήσεων σέ ἐργασία

στόν ἀγροτικό τομέα. Σύμφωνα μέ τόν πίνακα αὐτό ή Μακεδονία, ή Πελοπόννησος καί ή Στερεά 'Ελλάδα, ἐμφανίζουν τά μεγαλύτερα ποσοστά ἀναγκῶν πού ὅπως εἶναι γνωστό ἀπορρέουν τόσο ἀπό τήν ἔκταση, ὅσο καί ἀπό τά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά τών καλλιεργειῶν τους. 'Όσον ἀφορᾷ τήν ποσοστιαία κατανομή τών ἀναγκῶν σέ ἐργατικό δυναμικό τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα, στούς τέσσερις κλάδους του, σέ σύνολο χρόνου, ή φυτική παραγωγή καλύπτει τό 66,2%, ή κτηνοτροφική παραγωγή τό 31,6%, ή δασική παραγωγή τό 1,3% καί ή ἀλιευτική παραγωγή τό 0,9%. Σχετικά μέ τήν ἐποχικότητα τών ἀναγκῶν σέ ἐργασία, αὐτή παρατηρεῖται ἐντονη στό σύνολο τών Γεωγραφικῶν Διαμερισμάτων, πρᾶγμα πού ὅπως θά δοῦμε παρακάτω, δημιουργεῖ μεγάλα προβλήματα στήν απασχόληση, διακυμαίνοντάς τήν ἄλλοτε σέ ὑψηλά ἐπίπεδα ὑποαπασχόλησης καί ἄλλοτε σέ περιόδους ἐντασης τέτοιες, πού νά εἶναι αἰσθητή ή «ἔλλειψη χερῶν». Γιά νά δοῦμε ὅμως σέ πού βαθμό ὑπάρχει ὑποαπασχόληση ή «ἔλλειψη χερῶν» θά πρέπει νά συνεξετάσουμε καί τό διαθέσιμο ἐργατικό δυναμικό κάθε γεωγραφικοῦ διαμερίσματος.

λεύσεων θά συνεχιστεί μέ τόν ἴδιο ρυθμό εἶναι αὐθαίρετη δεδομένου ότι δέν παίρνει ὑπόψη τῆς τίς μεταβολές τῆς περασμένης δεκαετίας.

Υπόθεση δεύτερη: 'Η δεύτερη ὑπόθεση εἶναι ἐπιρεασμένη ἀπό τίς μεταβολές τῆς δεκαετίας 1961-71 μέ ἀποτέλεσμα νά μή δείχνει τίς σημερινές τάσεις. Σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τά νησιά τοῦ 'Ιονίου γιά παράδειγμα δείχνει ότι ό ρυθμός μείωσης συνεχίζεται ἐνῶ ἀντίστροφα ὅπως φαίνεται ἀπό τίς ἀπογραφές ἀπό τό 1971 ή πτωτική τάση τοῦ ἀριθμοῦ τών εκμεταλλεύσεων σταμάτησε καί παρατηρεῖται πάρα πολύ μικρή αὔξηση.

Υπόθεση τρίτη: 'Η τρίτη ὑπόθεση παίρνει ὑπόψη τῆς τίς μεταβολές πού παρατηρήθηκαν τῇ δεκαετία 1961-71 δέν δείχνει ὅμως τή μείωση τών εκμεταλλεύσεων τῆς Θεσσαλίας ὅπου ό ρυθμός μεταβολῆς 1961-71 ἦταν πολύ μικρός σέ σχέση μέ τήν περίοδο 1971-77. 'Η ἀποδοχή λοιπόν τοῦ ρυθμοῦ μείωσης 25,61% μᾶς δίνει γιά τό 1985 ἕνα ἀριθμό εκμεταλλεύσεων 11.736 πρᾶγμα πού κάνει ἀδύνατη τήν ἀποδοχή του.

(15) 'Ο ὑπολογισμός τοῦ ἀριθμοῦ τών εκμεταλλεύσεων τό 1985 έγινε μέ τόν ἑξῆς μαθηματικό τρόπο:

$$P_{t+1} 1978 = P_t 1977 (1-r)$$

$$P_{t+2} 1979 = P_{t+1} 1978 (1-r)$$

$$P_{t+3} 1980 = \dots$$

(16) 'Ο καθηγητής Α. Πεπελάσης ἀναφέρει χαρακτηριστικά: «.... τό ἀγροτικό πρόβλημα εἶναι κοινωνικό στήν οὐσία καί στό περιεχόμενό του. Αὐτό σημαίνει ότι γιά τήν περιγραφή του δέν ἀρκεῖ ή παράθεση ὀρισμένων ποσοτικῶν μεγεθῶν καί τών συσχετίσεών τους μέ τή μορφή πού συνήθως στήν οἶκ/ή ὀνομάζουμε οἰκονομετρικό μοντέλο τοῦ δεδομένου τομέως» Βλ. Α. Πεπελάση 'Αρθρα καί σκέψεις, 1971-74, 'Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 68.

(17) 'Ενδεικτικά ἀναφέρουμε τήν ἐργασία τοῦ καθ. Α. Πεπελάση «'Η απασχόληση εἰς τήν 'Ελληνικήν Γεωργίαν κατά τήν 10ετίαν 1963-73». 'Αθήνα, 1964, ΑΤΕ. 'Ακόμη δές Μ. Vernieres: Travail et Croissance, Cujas, 1972, Paris, J. Vincens: La Prevision de l' Emploi, PUF, Collection Sup., 1976 France, E. Thorbecke and E. Stoutjesdijk -Employment and Output-, O.C.D.E, Paris, 1971.

(18) 'Η ἀνάλυση τῆς συνάρτησης αὐτῆς παραθέτεται στό παράρτημα 1α.

3.2 Διαθέσιμο αγροτικό εργατικό δυναμικό

Κατά τό 1976-77 ή ΕΣΥΕ πραγματοποίησε δειγματοληπτική έρευνα τοῦ αγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, σύμφωνα μέ τήν όποία ὑπολογίσθηκαν οί συνολικά προσφερθεῖσες μέρες εργασίας καί τά άτομα πού τίς πραγματοποίησαν. Στόν πίνακα 5 ἀναλύονται σέ 2 κατηγορίες τά άτομα καί οί μέρες εργασίας πού πραγματοποίησαν στήν αγροτική παραγωγή. Ἡ μία κατηγορία ἀναφέρεται στό ποσοστό τῶν ἀτόμων πού ἀπασχολήθηκαν στήν παραγωγή κάτω ἀπό 140 μέρες εργασίας τό χρόνο, ἐνώ ή ἄλλη ἀναφέρεται στά άτομα πού ἀπασχολήθηκαν πάνω ἀπό 140 μέρες. Δεδομένου τοῦ ὁρισμοῦ πού ἰσχύει στήν ΕΟΚ,¹⁹ ή ΕΣΥΕ ὑπολόγισε σάν ἐνεργό αγροτικό πληθυσμό ἐκεῖνον πού πραγματοποιήσε πάνω ἀπό 140 μέρες εργασίας²⁰.

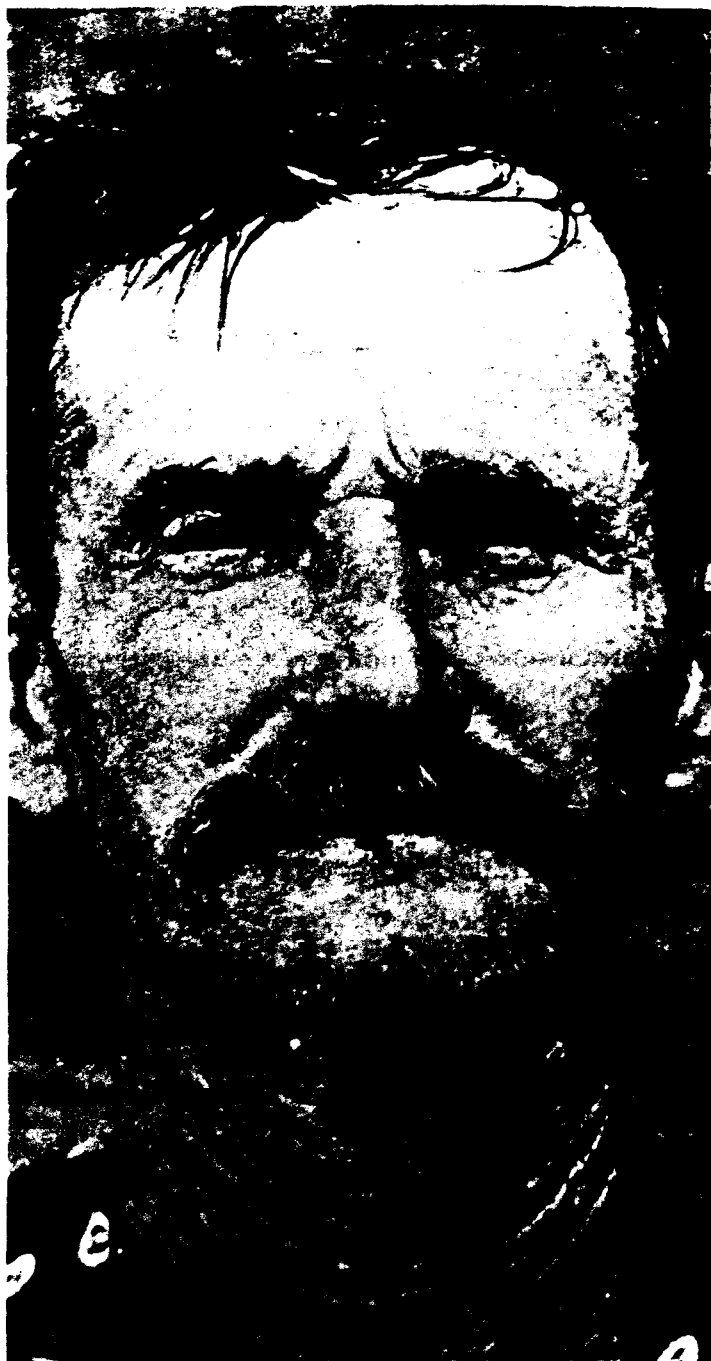
Ἄν δεχθοῦμε τόν ὁρισμό αὐτό, τότε σάν αγροτικό ἐνεργό πληθυσμό θά ἔχουμε τή δεύτερη κατηγορία, πράγμα πού μᾶς ἐπιτρέπει νά τόν συσχετίσουμε μέ τίς ἀπαιτήσεις σέ εργασία, προκειμένου νά ἐκτιμήσουμε τό βαθμό ἀπασχόλησης στόν τομέα. Ἡ ὑπόθεση αὐτή κρίνεται σωστή, δεδομένου δι' ἓνα σοβαρό τμήμα τῶν ἡμερῶν εργασίας πού πραγματοποιήθηκαν στόν τομέα ἀφορᾷ άτομα πού ἐνῶ ἀσκοῦν ἐξωαγροτικό ἐπάγγελμα, κατά κύριο λόγο, διατηροῦν τίς κληρονομικές περιουσίες τους στίς όποίες ἐργάζονται περιοδικά γιά λόγους συμπληρωματικότητας τῶν εἰσοδημάτων τους. Κατά συνέπεια, προκειμένου νά ἐκτιμηθεῖ ὁ πραγματικός βαθμός ἀπασχόλησης τῶν αγροτῶν, θά πρέπει ν' ἀφαιρεθοῦν ἀπό τίς συνολικά ἀπαιτούμενες μέρες εργασίας, ἐκεῖνες πού πραγματοποιήθηκαν ἀπό «ἐξωαγροτικούς» συντελεστές καί τό καθαρό ὑπόλοιπο νά συσχετισθεῖ μέ τίς προσφερθεῖσες μέρες εργασίας ἀπό τοὺς αγρότες.

3.3. Βαθμός ἀπασχόλησης τοῦ αγροτικοῦ εργατικοῦ δυναμικοῦ

Ὁ ρυθμός ἀπασχόλησης τοῦ ΑΕΔ ἐκφράζεται ἐδῶ σάν ή

(19) Ἐνεργός πληθυσμός τῆς γεωργίας θεωρεῖται τό τμήμα ἐκείνου τοῦ πληθυσμοῦ πού πραγματοποιεῖ 140 μέρες εργασίας τό χρόνο, 8 ὥρες τῇ μέρᾳ καί ή ἡλικία του κυμαίνεται ἀπό 16-64 ἐτῶν συμπληρωμένου.

(20) Βέβαια στήν περίπτωση τῆς χώρας μας εἶναι δυνατόν νά ἐκφραστοῦν ἀμφιβολίες σχετικά μέ τήν ὀρθότητα τῆς θεώρησης σάν αγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἐκείνου πού ἀσχολεῖται πάνω ἀπό 140 μέρες τό χρόνο καί μποροῦν νά ἐκφραστοῦν 2 κύριες ἀμφιβολίες στό προκείμενο. Ἡ μία ἀναφέρεται στή διαφοροποίηση τῆς παραγωγῆς τῆς ΕΟΚ μέ τήν Ἑλλάδα ὅπου, στίς χώρες τῆς ΕΟΚ οί περισσότερες ἀνάγκες εργασίας ἀναφέρονται στήν κτηνοτροφία, ἐνῶ στήν Ἑλλάδα ἀναφέρονται στή γεωργία καί ή δεύτερη ἀφορᾷ τήν ένταση τῆς ἐποχικότητας ἀπό τήν όποία κατέχεται ή Ἑλλάδα, τίς ἀκανόνιστες βροχοπτώσεις κλπ. πράγμα πού δέν συμβαίνει στήν ἴδια κλίμακα στήν ΕΟΚ.

έκατοστιαία αναλογία του απαιτούμενου προς το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό του τομέα. Ο βαθμός αυτός μπορεί να είναι ετήσιος, εποχιακός ή μηνιαίος. Όπως φαίνεται από τον πίνακα 8 παρατηρείται σημαντική υποαπασχόληση στο σύνολο της χώρας κυμαινόμενη από 12,8% το καλοκαίρι ως 29,7% το χειμώνα. Διαπιστώνεται επίσης από τον ίδιο πίνακα μία σημαντική διαφορά στα γεωγραφικά διαμερίσματα, τόσο μεταξύ τους, όσο και στο καθένα ξεχωριστά. Σ' ό,τι αφορά τα γεωγραφικά διαμερίσματα ή διαφορετική διάρθρωση των καλλιεργειών και ή χωροκατανομή του πληθυσμού της χώρας έχει σαν φυσικό επακόλουθο τη διαφοροποίηση του βαθμού απασχόλησης. Έτσι για παράδειγμα, το χειμώνα τα νησιά του Αιγαίου αντιμετωπίζουν «έλλειψη χειρών» σε σημαντικό βαθμό, ενώ στο διαμέρισμα Θράκης ή υποαπασχόληση είναι αρκετά μεγάλη και αυτό γιατί στα νησιά του Αιγαίου επικρατεί ή ελαιοκαλλιέργεια και γενικά ή δενδροκαλλιέργεια, ενώ στη Θράκη οι επικρατέστερες καλλιέργειες είναι των δημητριακών και των κτηνοτροφικών φυτών. Σ' ό,τι αφορά την εποχικότητα του βαθμού απασχόλησης σε επίπεδο γεωγραφικού διαμερίσματος, οι παρατηρούμενες διαφορές είναι έντονες, πράγμα που καθιστά αρκετά προβληματική την ελληνική γεωργία και προσθέτει σοβαρά προβλήματα στην απασχόληση του αγροτικού δυναμικού. Παρά το γεγονός της τεχνολογικής προόδου και της ανάπτυξης των επικοινωνιών, ή κινητικότητα του δυναμικού αυτού δεν είναι σημαντική και κατά συνέπεια δεν μπορεί να επιλύσει τα φαινόμενα της παρατηρούμενης εποχιακής διαφοροποίησης της απασχόλησης. Και αυτό γιατί ή εδαφολογική κατάσταση της χώρας δρά περιοριστικά στην κινητικότητα του συντελεστή εργασίας. Η κύρια κινητικότητα που παρατηρείται, αναφέρεται στο έσωτερικό των γεωγραφικών διαμερισμάτων, περισσότερο των νομών και ακόμη περισσότερο στις υποπεριοχές των νομών²¹.

Στά πλαίσια όμως του άρθρου αυτού έχει ιδιαίτερη χρησιμότητα ή πιο λεπτομερειακή ανάλυση του βαθμού απασχόλησης στα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Η ανάλυση αυτή είναι δυνατόν να ευκολύνει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το όξύ πρόβλημα της υποαπασχόλησης της γεωργίας ή της παρατηρούμενης «έλλειψης χειρών». Δεδομένου ότι το πρόβλημα δεν εμφανίζεται μόνο ως προς την εποχικότητα του, αλλά περιλαμβάνει σε σημαντικό βαθμό και διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της γεωργίας, ή ανάλυση που γίνεται εδώ αποσκοπεί στην εκτίμηση της συμμετοχής των όρων «διαρθρωτικότητα» και «εποχικότητα». Γι' αυτό καταρτίσαμε μία συνάρτηση, ικανή να μετρήσει τόσο το διαρθρωτικό όσο και τον εποχιακό παράγοντα²².

Με βάση τη συνάρτηση αυτή, καταρτίστηκε ο πίνακας 9 όπου δίδονται σε επίπεδο χρόνου (αναφερόμενα στις εποχές) τά ποσοστά υποαπασχόλησης (διαρθρωτικής - εποχιακής), ή έλλειψης ΑΕΔ λόγω των (διαρθρωτικών ή εποχιακών) αναγκών σε εργασία. Τονίζεται ότι στο διάστημα μεταξύ διαρθρωτικής υποαπασχόλησης και εποχιακής υποαπασχόλησης κυμαίνονται οι τέσσερεις εποχές, από τη μεγαλύτερη ένταση σε ανάγκες ΑΕΔ ως τη μεγαλύτερη υποαπασχόληση που παρατηρείται.

Σύμφωνα λοιπόν με τά παραπάνω και σε συνάρτηση με τό παράρτημα Ι6 ή έκτιμώμενη υποαπασχόληση ή έλλειψη ΑΕΔ σε επίπεδο γεωγραφικού διαμερίσματος, ως προς τη διαρθρωτικό-

τητα ή την εποχικότητά της, δίδεται στον πίνακα 10. Από τον πίνακα αυτό συμπεραίνεται ότι:

— Στο σύνολο της χώρας είναι μεγαλύτερη ή υποαπασχόληση που οφείλεται σε διαρθρωτικά αίτια.

— Υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των γεωγραφικών διαμερισμάτων στο θέμα της υποαπασχόλησης.

— Υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των διαμερισμάτων στο θέμα της «συμμετοχής» του όρου «διαρθρωτικότητα» ή «εποχικότητα» στην υποαπασχόληση.

— Παρατηρείται έντονότερη «εποχιακή» υποαπασχόληση στα γεωγραφικά διαμερίσματα όπου κυριαρχούν οι δενδροκαλλιέργειες.

4. Διαρθρωτικές μεταβολές στον αγροτικό τομέα.

Προκειμένου να εκτιμήσουμε τό απαιτούμενο εργατικό αγροτικό δυναμικό για τίς διάφορες καλλιέργειες για τό έτος 1985, θά πρέπει να πάρουμε σοβαρά υπόψη μας την κατάσταση που διαμορφώθηκε μετά την υπογραφή της συμφωνίας ένταξης της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ.

Είναι εύνητο σε όλους, ειδικούς και μή, ότι ή νέα κατάσταση πραγμάτων, που προσδιορίζεται στην αγροτική οικονομία από την εφαρμογή της Κ.Α.Π., θά οδηγήσει στην αλλαγή της μέχρι τώρα πολιτικής για τη γεωργία. Η αλλαγή όμως της γεωργικής πολιτικής πρέπει να είναι τέτοια που ή χώρα μας κατ' αρχή να έχει τό μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα από την ένταξη και κατά δεύτερο λόγο να μην έρχεται σ' αντίθεση με την Κ.Α.Π. και δημιουργεί προβλήματα πλεονασμάτων από την ελληνική παραγωγή στην Ε.Ο.Κ.

Αυτή ή τοποθέτηση του προβλήματος οδηγεί στην υιοθέτηση μίας νέας πολιτικής για την αγροτική παραγωγή. Κατ' αρχήν θά πρέπει να εξεταστεί ή σημερινή σύνθεση της παραγωγής (PRODUCT MIX), να έντοπιστούν τά προϊόντα εκείνα που είναι συμπληρωματικά της αγροτικής παραγωγής της ΕΟΚ, να έντοπιστούν τά δυναμικά προϊόντα απ' αυτά, όπου θά πρέπει να δοθεί και ιδιαίτερη προσοχή, και τέλος να έντοπιστούν τά ανταγωνιστικά ελληνικά προϊόντα σε σχέση με την κοινοτική παραγωγή. Μέσα σ' αυτά τά πλαίσια ή νέα γεωργική πολιτική θά πρέπει να ρίξει τό βάρος της στην αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής έτσι που να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις για τη συνέχιση της αγροτικής δραστηριότητας από ένα μέρος των σημερινών αγροτών μας. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι κατά τη γνώμη μας πάγιες για την επικερδή απασχόληση στη γεωργία και συνοψίζονται στα παρακάτω:

— Ίκανοποιητικό μέγεθος κλήρου ανάλογα με τό είδος της εκμετάλλευσης²³.

— Δυνατότητα βελτίωσης της υποδομής έντός των εκμεταλλεύσεων.

(21) Για την ένδοπεριφερειακή κινητικότητα: δές Μ. Verniere Travail et Croissance, Cujas 1972, σελίδα 80.

(22) Για την κατάρτιση και την ανάπτυξη της συνάρτησης αυτής, δι στο παράρτημα 16.

(23) Θά πρέπει να τονιστεί εδώ ότι τό μέγεθος της εκμ/σης δεν είναι πάντοτε τό καθοριστικό στοιχείο για τη βιωσιμότητά της.

- Κατάσταση της τεχνολογικής εξέλιξης ύποδομής μέσα στην έκμετάλλευση.
- Τεχνική ύποδομή.
- Έμπορία.

Ο καθορισμός των παραπάνω στοιχείων μας προσδιορίζει έτσι τη σύνθεση της παραγωγής για τó έτος 1985 που λήγει καί ή μεταβατική περίοδος.

Η πρόβλεψη για τήν εξέλιξη της γεωργικής παραγωγής πρo' ότι βασισμένη πάνω σέ όρισμένα ιστορικά δεδομένα είναι δύσκολη αν παρθεί υπόψη καί τó γεγονός της ένταξής μας στην Ε.Ο.Κ. Παρ' όλα αυτά, αναμένεται ότι τά όρθολογικά δρώντα άτομα στή γεωργική παραγωγή θά αντιδράσουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε νά μεγιστοποιήσουν τó κέρδος τους από τίσ εναλλακτικές δυνατότητες παραγωγής που τούς παρέχονται.

Η σταδιακή προσαρμογή της γεωργίας μας στή διάρκεια της μεταβατικής περιόδου πρoς τήν Κοινή Άγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) της Ε.Ο.Κ. καί οί επιδράσεις αυτής πάνω στή γεωργία μας μās επιτρέπει νά κάνουμε όρισμένες προβλέψεις για τά σπουδαιότερα προϊόντα στή χώρα μας. Πιo ειδικά θά αναφερθούμε στά πιθανά αποτελέσματα που θά έχει ή εφαρμογή των έγγυθσεων που παρέχει ό F.E.O.G.A. για τήν παραγωγή όρισμένων προϊόντων καί της διαφοράς τιμών που υπάρχουν σήμερα, καί που θά ισχύουν για όρισμένα προϊόντα καθ' όλη τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ο.Κ. καί της Ελλάδας.

Παράλληλα θά ληφθούν υπόψη καί οί δυνατότητες που παρέχει τó Ταμείο του F.E.O.G.A. για τόν έκσυγχρονισμό των έκμεταλλεύσεων καί τήν αναδιάρθρωση της παραγωγής. Παραπέρα ή εξέλιδικυση της παραγωγής των προϊόντων αυτών σέ περιφερειακό επίπεδο μās δίνει τή δυνατότητα νά προσδιορίσουμε τήν εξέλιξη τους σέ κάθε ένα γεωγραφικό διαμέρισμα χωριστά. Άναφορά όμως στο σύνολο των προϊόντων κάθε περιοχής είναι κοπιαστική δουλειά καί χωρίς μεγάλο όφελος.

Για νά παρακάμψουμε τó πρόβλημα αυτό επιλέξαμε σέ κάθε περιοχή τά προϊόντα εκείνα που καλύπτουν γεωργικές εκτάσεις μέχρι καί 99% από τó σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων κάθε γεωγραφικού διαμερίσματος²⁴. Σέ δεύτερο λόγο εξέτάσαμε τή σπουδαιότητα, σέ όρους εισοδήματος, που έχουν τά προϊόντα αυτά στο σύνολο των εισοδημάτων της φυτικής παραγωγής του γεωγραφικού διαμερίσματος (πίνακας 11).

Σέ ό,τι άφορα τά προϊόντα της ζωικής παραγωγής εξέτάζουμε σέ επίπεδο περιφέρειας τά σπουδαιότερα απ' αυτά ανάλογα με τó ποσοστό συμμετοχής τους στο εισόδημα της περιφέρειας που πραγματοποιείται από τή ζωική παραγωγή.

Η παραπάνω μέθοδος μās όδηγει στον ποσοτικό προσδιορισμό των καλλιεργούμενων με κάθε προϊόν εκτάσεων καί στον ποσοτικό προσδιορισμό των κεφαλών ζώων ανά γεωγραφικό διαμέρισμα.

Πρίν όμως προχωρήσουμε στο τελευταίο αυτό στάδιο κρίνουμε σκόπιμο νά εξέτάσουμε τήν τύχη των κυριότερων γεωργικών προϊόντων που καλύπτουν εκτάσεις μέχρι καί 99% των καλλιεργειών σέ κάθε διαμέρισμα από τή άποψη της εξέλιξης τους μετά τήν ένταξη καί τή δημιουργηθείσα τάση στά τελευταία 12 χρόνια (πίνακας 13).

Τό ίδιο κάνουμε επίσης καί για τή ζωική παραγωγή.

4.1. Φυτική παραγωγή

Δημητριακά

Παρατηρείται συνεχής μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων με σταθεροποίηση σέ όρισμένα διαμερίσματα της παραγωγής καί άνοδο στα Νησιά του Αιγαίου όπου ή άνοδος αυτή όφείλεται στίς ανάγκες της κτηνοτροφίας. Προβλέπεται ότι οί καλλιεργούμενες εκτάσεις θά μειωθούν λόγω αντικατάστασης της παραγωγής με άλλες πιo αποδοτικές καλλιέργειες. Άνακατατάξεις θά συμβούν ακόμα καί στα καλλιεργούμενα είδη δημητριακών. Η Ε.Ο.Κ. παρουσιάζεται έλλειμματική στα προϊόντα: σκληρό σάρι, άραβόσιτος καί ρύζι. Είναι λοιπόν έπόμενο με τήν άπελευθέρωση του καθεστώτος παραγωγής ρυζιού καί των κλιματολογικών συνθηκών στην παραγωγή σκληρού σταριού νά έχουμε άνακατατάξεις στην παραγωγή των δημητριακών.

Δενδρώδεις καλλιέργειες

Παρατηρείται συνεχής άνοδος των καλλιεργούμενων εκτάσεων σέ όλα τά διαμερίσματα. Λόγω των υψηλών αποδόσεων καί της έποχικότητας της παραγωγής που επιτρέπει ακόμα καί σέ μη άγρότες που κατέχουν γεωργική γή τήν άπασχόλησή τους με αυτές προβλέπεται ότι θά συνεχιστεί ή τάση αυτή. Τó γεγονός ότι όλες οί δενδρώδεις καλλιέργειες βρίσκονται κάτω από καθεστώς κοινής όργάνωσης της άγοράς με όλες τίσ σχετικές εύνοϊκές ρυθμίσεις προβλέπεται νά γίνει πλήρης άξιοποίηση των έδαφών εκείνων που δέν είναι κατάλληλα για άλλες καλλιέργειες. Άν δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στίς πρώιμες καλλιέργειες όπου θά υπάρχουν καί σχετικά υψηλότερες τιμές τότε τó κίνητρο για δενδρώδεις καλλιέργειες θά είναι υψηλότερο.

Κτηνοτροφικά φυτά

Παρατηρείται συνεχής άνοδος των καλλιεργούμενων εκτάσεων λόγω της συνεχιζόμενης αύξησης της ζωϊκής παραγωγής της χώρας. Τó γεγονός ότι ή ζωϊκή παραγωγή, όπως δείχνεται παρακάτω, θά αυξηθεί, αναμένεται νά όδηγήσει σέ αύξηση των εκτάσεων που καλλιεργούνται με κτηνοτροφικά φυτά.

Άμπελοειδή

Παρατηρείται συνεχής μείωση γενικά. Η άναμπελώση, με τή δημιουργία νέων όμαδικών άμπελώνων με πρόβλεψη για μηχανική καλλιέργεια, προβλέπεται νά μειώσει τίσ καλλιεργούμενες εκτάσεις ακόμα περισσότερο λόγω του ότι οί μη μηχανοποιημένες καλλιέργειες τείνουν σιγά-σιγά νά εγκαταλειφθούν.

(24) Θά πρέπει νά τονιστεί έδώ ότι πολλά προϊόντα παίρνονται σαν σύνολο καί όχι ένα ένα χωριστά π.χ. Δημητριακά ή Δενδρώδεις καλλιέργειες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα νά μήν φαίνονται οί άνακατατάξεις των προϊόντων της όμάδας που όπωοδήποτε θά συμβούν. Για παράδειγμα όταν αναφερόμαστε στα δημητριακά γνωρίζουμε ότι υπάρχει πολιτική ύποστήριξης της παραγωγής σκληρού σίτου, ενώ δέν ισχύει τó ίδιο για τó μαλακό σίτο. Τό ίδιο παρατηρείται καί με τίσ δενδρώδεις καλλιέργειες ή γεωγραφική τους όμως κατανομή εξέιδικεύει σέ μεγάλο βαθμό τó είδος. Όταν μιλάμε για παράδειγμα για δενδρώδεις καλλιέργειες στα νησιά του Ιονίου ή του Αιγαίου αυτές προσδιορίζονται βασικά στην καλλιέργεια της έλιάς.

Καπνός

Παρατηρείται μείωση της παραγωγής σέ όρισμένα διαμερίσματα καί αύξηση σέ άλλα. Τό κοινοτικό καθεστώς στήν παραγωγή καπνού θά όδηγήσει στήν αναδιάρθρωση τής παραγωγής πρός τά έξαγωγίμα καπνά καί θά αύξήσει τίς καλλιεργούμενες έκτάσεις. Άν συμβεί καί στή χώρα μας τό παράδειγμα τής Ίταλίας όπου ή παραγωγή πενταπλασιάστηκε από τότε πού δημιουργήθηκε ή Ε.Ο.Κ. τότε σίγουρα θά έχουμε αύξηση τής παραγωγής.

Βαμβάκι

Παρατηρείται αύξηση στίς περιοχές τής Θράκης, τής Μακεδονίας καί τής Θεσσαλίας καί μείωση στή Στερεά Έλλάδα καί Ήπειρο. Τό βαμβάκι είναι ένα κατ' έξοχήν δυναμικό ελληνικό προϊόν πού δέν έχει ανταγωνισμό στίς χώρες τής Ε.Ο.Κ. Ή ένταξη στήν όργάνωση τής αγοράς τής Κ.Α.Π. πού θά εξασφαλίζει σίγουρο εισόδημα στόν παραγωγό πιστεύεται νά αύξήσει κατά πολύ τά σημερινά επίπεδα καλλιέργειας.

Ζαχαρότευτλα

Παρατηρείται συνεχής αύξηση τής παραγωγής στίς περιοχές πού καλλιεργούνται αυτά. Παρόλη τή μεγάλη αύξηση πού παρατηρείται στό ρυθμό μεταβολής πιστεύεται ότι οι δεσμεύσεις από τήν Κ.Α.Π. δέν θά επιτρέψουν τήν αύξηση τής παραγωγής στό

δαθμό πού δείχνει ό ρυθμός μεταβολής έκτός εάν μετά τά πρόσφατα πειράματα γιά χρήση του οίνοπνεύματος σάν καυσίμου επιτραπεί ή έλεύθερη παραγωγή του.

Βρώσιμα όσπρια

Παρατηρείται γενική τάση μείωσης πού προβλέπεται ότι θά συνεχιστεί.

Λαχανικά

Παρατηρείται μιά μικρή αλλά συνεχής μείωση τών έκτάσεων στά περισσότερα διαμερίσματα μέ εξαίρεση τή Θράκη όπου ό ετήσιος ρυθμός αύξησης είναι τής τάξης του 1,57% καί τή Μακεδονία πού τό μέγεθος τών καλλιεργούμενων μέ λαχανικά έκτάσεων παραμένει σταθερό.

Προβλέπεται ότι ή καλλιέργεια τών λαχανικών θά επεκταθεί σ' όλα τά διαμερίσματα.

Γεώμηλα

Παρατηρείται γενικά αύξηση τής παραγωγής σ' όλα τά διαμερίσματα μέ σταθερότητα ή καί μικρή μείωση στήν Κρήτη, τά Νησιά του Αιγαίου καί Ίονίου καί τήν Ήπειρο.

Προβλέπεται ότι θά αύξηθει ή παραγωγή δεδομένου ότι καί ή Ε.Ο.Κ. είναι έλλειμματική.

Τομάτες

Παρατηρείται αύξηση στη Στερεά Ελλάδα, Μακεδονία, Θράκη, μείωση στα νησιά του Αιγαίου και σταθεροποίηση στα άλλα διαμερίσματα.

Προβλέπεται ότι η παραγωγή και οι καλλιεργούμενες εκτάσεις θα παραμείνουν στα σημερινά επίπεδα²⁵ ή και θα μειωθούν.

Πεπονοειδή

Παρατηρείται αύξηση στα διαμερίσματα Στερεάς Ελλάδας, Νησιών του Ιονίου και Κρήτη και μείωση στη Νησιά του Αιγαίου, τη Θράκη και την Πελοπόννησο.

Προβλέπεται ότι δεν θα υπάρξουν σημαντικές μεταβολές στα σημερινά επίπεδα καλλιεργειών.

4.2 Ζωϊκή παραγωγή

Βοοειδή

Από τα προϊόντα της ζωϊκής παραγωγής τα βοοειδή είναι εκείνα που αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα από την ένταξη. Η δημιουργηθείσα μέχρι σήμερα τάση δείχνει να μειώνεται το ζωϊκό κεφάλαιο σε όλα τα διαμερίσματα της χώρας εκτός της Πελοποννήσου, της Μακεδονίας και της Θράκης. Σύμφωνα με την άποψη της Διεύθυνσης ζωϊκής παραγωγής της Α.Τ.Ε. το ζωϊκό κεφάλαιο των βοοειδών δεν πρόκειται να μειωθεί καθόλου γιατί οι σημερινές αγελάδες μόλις και μετά βίας καλύπτουν τις ανάγκες για φρέσκο γάλα της χώρας ή μεταφορά του όποιου από τις χώρες της Ε.Ο.Κ. δεν είναι ανταγωνιστική της τιμής της δικής μας παραγωγής.

Αίγοπροβατοτροφία

Παρατηρείται συνεχής αύξηση του ζωϊκού κεφαλαίου των αιγών σ' όλα τα διαμερίσματα και των προβάτων στα περισσότερα απ' αυτά.

Η αίγοπροβατοτροφία, που σήμερα δεν καλύπτεται από τις εύεργετικές διατάξεις της Κ.Α.Π., πιστεύεται ότι μετά την οργάνωση της αγοράς των προϊόντων της θα δημιουργηθούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για αύξηση της παραγωγής.

Χοιροτροφία

Παρατηρείται συνεχής αύξηση σ' όλα τα διαμερίσματα. Με τιμές όμοιες σχεδόν με αυτές που επικρατούν στην Ε.Ο.Κ. η χοιροτροφία δεν αντιμετωπίζει τον κοινοτικό ανταγωνισμό παρά μόνο στον τομέα των άλλαντικών που η ποιότητα των κοινοτικών προϊόντων είναι σαφώς ανώτερη. Προβλέπεται συνέχιση της παρατηρούμενης τάσης.

Πουλερικά-Κουνέλια

Και στα προϊόντα αυτά δεν αντιμετωπίζεται κοινοτικός ανταγωνισμός. Πιστεύεται ότι οι παρατηρούμενες τάσεις θα συνεχιστούν.

Μετά από αυτή τη σύντομη αναφορά στην τύχη των προϊόντων μετά την ένταξη προχωρούμε, στην παρακάτω παράγραφο, στην εκτίμηση της διάρθρωσης των καλλιεργειών για το έτος 1985.

4.3. Διάρθρωση και εξέλιξη των καλλιεργειών ανά γεωγραφικό διαμέρισμα

Στόν πίνακα 11α ως 11θ φαίνεται ή κατά τό 1977 διάρθρωση της φυτικής παραγωγής κάθε διαμερίσματος κατά σειρά σπονδαιότητας που εμφανίζεται ή κάθε καλλιέργεια στο διαμέρισμα (σε δρους καλλιεργούμενων εκτάσεων) καθώς και τό ποσοστό συμμετοχής κάθε καλλιέργειας στο σύνολο της χώρας. Όπως φαίνεται από τη στήλη (5) οι τρεις πρώτες καλλιέργειες κάθε διαμερίσματος καλύπτουν τό 75% των συνολικών καλλιεργούμενων εκτάσεων.

Σέ δρους εισοδήματος (στήλη 8) οι τρεις αυτές καλλιέργειες καλύπτουν από 32 ως 68% της συνολικής ακαθάριστης αξίας παραγωγής κάθε διαμερίσματος. Στη στήλη (9) φαίνεται ή ακαθάριστη αξία παραγωγής σε δραχμές ανά στρέμμα για κάθε καλλιέργεια.

Μέ βάση τους πίνακες 11α ως θ και τον πίνακα 12 που δείχνει τό συγκριτικό πλεονέκτημα κάθε διαμερίσματος στις διάφορες καλλιέργειες προσπαθήσαμε να προβλέψουμε την εξέλιξη της διάρθρωσης της παραγωγής για τό 1985.

Γιά τό σκοπό αυτό αναζητήσαμε τη διάρθρωση της παραγωγής για τά έτη 1965, 1979 και 1977 και προεκτείναμε τις τάσεις που παρατηρούνται για κάθε προϊόν μέχρι τό 1985. Οι τάσεις αυτές δείχνονται με τη μορφή του έτήσιου ρυθμού μεταβολής στην πρώτη από τις δύο στήλες κάθε διαμερίσματος.

Έπειδή όμως οι τάσεις αυτές δεν μπορούν να γίνουν πλήρως αποδεκτές γιατί δεν παίρνεται υπόψη ή παράγων πολιτική, στη στήλη πρόβλεψη για τό 1985 του πίνακα 13 πήραμε υπόψη μας τις παρατηρηθείσες τάσεις, την τρέχουσα γεωργική πολιτική και την πολιτική που ίσχύει στην ΕΟΚ και προχωρήσαμε στην εκτίμηση των στρεμμάτων που θα καλλιεργηθούν ανά καλλιέργεια και ανά διαμέρισμα. Και αυτό έγινε αναγκαίο επειδή οι αυξομειώσεις που δείχνονται από τις τάσεις δίνουν σε μερικά διαμερίσματα εκτάσεις πολύ μεγαλύτερες από αυτές που καλλιεργούνται σήμερα. Έτσι έγινε προσπάθεια από πλευράς μας, να μειωθούν συνολικά οι εκτάσεις αυτές στα σημερινά επίπεδα αν και είναι δυνατόν και αναγκαίο να αυξήσουμε την καλλιεργούμενη γη εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες που παρέχονται από την Κ.Α.Π.

Η μείωση αυτή έγινε, στις περιπτώσεις που ή ρυθμός αύξησης της 12ετίας είναι πολύ μεγάλος, σύμφωνα με τό ρυθμό αύξησης της 7ετίας 1970-77. Θα πρέπει να παραδεχτούμε όμως ότι σε πολλές περιπτώσεις όπως π.χ. τά ζαχαρότευτλα στη Θράκη ή πρόβλεψη είναι εντελώς αυθαίρετη και δεν στηρίζεται σε κανένα επιχείρημα και τούτο γιατί είναι μεγάλες οι προοπτικές αλλά και άγνωστη ή πολιτική διάθεση, όπως σημειώσαμε παραπάνω.

Έτσι με βάση τά στοιχεία της στήλης πρόβλεψη για τό 1985 του πίνακα 13 προχωρούμε στο επόμενο μέρος στην εκτίμηση του άγροτικού δυναμικού που είναι αναγκαίο για τη φυτική παραγωγή.

Σέ ό,τι αφορά τη ζωϊκή παραγωγή πιστεύουμε ότι οι τάσεις

(25) Βλέπε σχετικά και πρόγραμμα Έπ. Γεωργίας για τις καλλιέργειες του 1979 όπου προβλέπεται μείωση της παραγωγής τομάτας.

πού δείχνει ο πίνακας 14 για την εξέλιξη της ζωϊκής παραγωγής θά πραγματοποιηθούν.

Έτσι λοιπόν με βάση τα στοιχεία της στήλης πρόβλεψη για το 1985 του πίνακα 14 προχωρούμε στην εκτίμηση του αγροτικού δυναμικού του αναγκαίου για τη ζωϊκή παραγωγή.

5. Έκτιμηση αγροτικού εργατικού δυναμικού για το 1985

5.1. Φυτική Παραγωγή

Οι ανάγκες σε ΑΕΔ στη φυτική παραγωγή εκτιμήθηκαν για το 1985 με βάση τα όσα εκθέσαμε στην παράγραφο 3²⁶ και την αναδιάρθρωση της παραγωγής που προβλέφτηκε για το 1985 στην παράγραφο 4. Πρός το σκοπό αυτό χρησιμοποιήσαμε τους παρακάτω συντελεστές απασχόλησης κατά προϊόν:

Κοινοί συντελεστές απασχόλησης για τα γεωγραφικά διαμερίσματα: Κτηνοτροφικά φυτά (1,49 μέρες/στρ.), άμπελοειδή (8,89 μέρες/στρ.), καπνός (26,51 μέρες/στρ.), δαμβάκι (4,09 μέρες/στρ.), γεώμηλα (5,66 μέρες/στρ.), ζαχαρότευτλα (1,62 μέρες/στρ.). Για τα υπόλοιπα από τα σημαντικά προϊόντα φυτικής παραγωγής χρησιμοποιήθηκαν για κάθε διαμέρισμα διαφορετικοί συντελεστές. Αυτοί είναι οι εξής:

265.291 ατόμων πράγμα που σημαίνει μία γενική μείωση της τάξης των 27.837 ατόμων (-9,5%) που βέβαια θά γίνει σταδιακά και σε συσχέτιση με αύξηση της παραγωγής.

Η μείωση αυτή προέρχεται από αύξομειώσεις που θά σημειωθούν στα διάφορα διαμερίσματα. Συγκεκριμένα θά μειωθεί το εργατικό δυναμικό της κτηνοτροφίας στα Γεωγραφικά Διαμερίσματα: Πελοπόννησος (30,1%), Νησιά Ίονίου (54,3%), Ήπειρος (4%), Θεσσαλία (1%), Μακεδονία (2,1%), Νησιά Αιγαίου (28,6%) και Κρήτη (14,9%), ενώ θά αυξηθεί στα γεωγραφικά διαμερίσματα: Στερεά Ελλάδα (2,9%), και Θράκης (6,5%).

Σημειώνουμε ότι για την εκτίμηση του απαιτούμενου εργατικού δυναμικού στην κτηνοτροφία, ακολουθήσαμε την ίδια μεθοδολογία όπως και στην παράγραφο 3²⁷. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήσαμε τους παρακάτω έτησιους συντελεστές απασχόλησης εργατικού δυναμικού της κτηνοτροφίας:

	Μέρες/κεφαλή
Βοοειδή:	15,05
Χοιροειδή:	1,42
Πρόβατα:	3,22
Αίγες:	4,20
Κονικλοειδή:	0,80
Όρνιθοειδή:	0,06

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Συντελεστές (μέρες/στρέμμα)					
	Δημητρ.	Δενδρ.	Λαχανικά	Βρώσιμα δαψνια	Τομάτες	Πεπον.
Στερεά Ελλάδα	0,49	5	21,42	2,99	16,92	8,23
Πελοπόννησος	0,49	5,9	8,45	3,87	11,76	9,98
Νησιά Ίονίου	0,56	4,19	11,00	4,14	21,89	16,05
Ήπειρος	1,26	6,78	9,85	3,15	27,69	9,04
Θεσσαλία	0,37	10,42	9,9	2,69	20,90	5,47
Μακεδονία	0,48	9,36	8,35	5,35	17,46	7,20
Θράκη	0,49	5,62	6,76	3,24	9,63	5,17
Νησιά Αιγαίου	0,36	4,14	9,27	3,36	16,84	7,85
Κρήτη	0,34	4,85	11,55	2,76	33,86	17,17

Με βάση τους συντελεστές αυτούς και τον πίνακα 13 υπολογίστηκε ο πίνακας 15 που είναι σχετικός με τη μελλοντική εκτίμηση αναγκών ΑΕΔ της φυτικής παραγωγής. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα αυτού και την ανάλυση που κάναμε παραπάνω παρατηρείται μία καθαρή μείωση στο σύνολο αναγκών σε ΑΕΔ φυτικής παραγωγής για τη χώρα της τάξης 13,0% που προέρχεται από τα παρακάτω διαφορετικά ποσοστά μεταβολής: Στερεά Ελλάδα +6,2%, Πελοπόννησος -10,4%, Νησιά Ίονίου -48,8%, Ήπειρος -19%, Θεσσαλία -4,5%, Μακεδονία +10,2%, Θράκη +6,7%, Νησιά Αιγαίου -17,5%, Κρήτη -8,6%.

5.2 Κτηνοτροφική παραγωγή

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη της κτηνοτροφίας ως το 1985, που κάναμε στην προηγούμενη παράγραφο, το εργατικό δυναμικό που θά απαιτηθεί, είναι της τάξης των

Οι συντελεστές απασχόλησης των βασικών προϊόντων φυτικής παραγωγής προέρχονται από μετατροπή των ωριαίων αναγκών εργασίας για τη φυτική παραγωγή το 1985, που υπολογίζονται στην έρευνα του Σ. Αλέργη και συνεργατών: Αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής, Αθήνα, ΑΤΕ, 1978²⁸.

Για τους συντελεστές της κτηνοτροφικής παραγωγής δεχθήκαμε για τα βοοειδή, χοιροειδή και κονικλοειδή αυτούς

(26) Δές συνάρτηση (2) της παραγράφου 3.

(27) Δές συνάρτηση (3) της παραγράφου (3)

(28) Σημειώνεται ότι, παρά το γεγονός ότι παρατηρούνται διαφοροποιήσεις κατά γεωγραφικά διαμερίσματα στους συντελεστές απασχόλησης δεν ήταν δυνατόν στο άρθρο αυτό να υπολογιστούν νέοι για το έτος 1985, για τούτο χρησιμοποιήσαμε υπολογισμένους συντελεστές αλλά σε επίπεδο χώρας. Σημειώνεται ακόμη ότι για τους ίδιους λόγους δεν προδύκαμε σε ανάλυση ευαισθησίας.

πού ισχύουν σήμερα, δεδομένης της έλλειψης υπολογισμένων συντελεστών και δεδομένου ακόμη ότι τα τελευταία χρόνια δεν παρατηρήθηκε μεταβολή στις κατηγορίες αυτές για τους συντελεστές απασχόλησης. Για τα πρόβατα, τις αιγες και τα όρνιθοειδή, δεχθήκαμε τους συντελεστές απασχόλησης της παραπάνω μελέτης²⁹.

5.3. Έκτίμηση Άγροτικού Έργατικού Δυναμικού για τό 1985

Στόν πίνακα 17 πού είναι ή σύνθεση τών πινάκων 15 και 16 φαίνεται ή εκτίμηση τού απαιτούμενου έργατικού δυναμικού για τό 1985. Σ' αυτόν έχουν εκτιμηθεί τό σύνολο τών απαιτούμενων μερών εργασίας στή φυτική και τήν κτηνοτροφική παραγωγή. Για τά δάση και τήν αλιεία δέν προβλέφθηκε αναδιάρθρωση και κατά συνέπεια δεχθήκαμε ότι για τό 1985 θά απαιτηθούν ίδιες μέρες εργασίας όπως και σήμερα³⁰. Για τόν τελικό υπολογισμό τών αναγκών ΑΕΔ στόν αγροτικό τομέα, αφαιρέσαμε από τίς υπολογισμένες μέρες εργασίας (στήλη 2 τού πίνακα 17) ένα ποσοστό ήμερών πού πραγματοποιούνται από άτομα πού δέν είναι αγρότες (σύμφωνα μέ τόν όρισμό πού δεχθήκαμε παραπάνω), (βλ. στήλες 3 και 4 τού πίνακα 17). Τό υπόλοιπο είναι οί μέρες εργασίας πού θά καλυφθούν από προσφερόμενη εργασία αγροτών, οί όποιοι θεωρητικά και για τήν επίτευξη πλήρους απασχόλησης θά είναι οί τής στήλης 6 τού πίνακα 17. Τέλος στόν ίδιο πίνακα δίνεται και τό ποσοστό μεταβολής τών ήμερών εργασίας πού θά απαιτηθούν σέ σχέση μέ τό 1976. Έτσι στό ποσοστό αυτό καθρεφτίζονται οί μεταβολές ανά διαμέρισμα πού οφείλονται στην τεχνολογία (ένσωματώνεται στους συντελεστές) καθώς και στις στρεμματικές καλλιέργειες ή τήν εξέλιξη τού ζωικού κεφαλαίου. Όμως ή θεωρητική εκτίμηση τής στήλης 6 απέχει από τήν πραγματικότητα δεδομένου ότι δέν είναι επιτεύξιμη ή πλήρης απασχόληση (και κύρια) στόν αγροτικό τομέα. Τούτο γιατί ή φύση τών εδαφών μας και ιστορικοί παράγοντες έχουν επιδράσει έτσι, πού νά μήν επιτρέπει ή διάρθρωση τών καλλιιεργειών τήν επίτευξη πλήρους απασχόλησης. Άπεναντίας μάλιστα, οί καλλιέργειες στή χώρα μας, ανεξάρτητα τής ιδιαιτερότητας τής περιφέρειας στην όποία ανήκουν, είναι έντονα εποχιακές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ή έλαιοκαλλιέργεια πού στήν παραδοσιακή της μορφή εξασφαλίζει εργασία ορισμένους μήνες τή διετία!! Για τό σκοπό αυτό εκτιμήσαμε τίς «πραγματικές ανάγκες ΑΕΔ» στή στήλη 8 τού πίνακα 17 σύμφωνα μέ τήν ακόλουθη συλλογιστική: Δεχθήκαμε ότι οί διαρθρωτικές μεταβολές πού θά συμβούν στή γεωργία θά έχουν τά ίδια χαρακτηριστικά: δηλαδή ποσοστό 43,8% θά πραγματοποιήσει κατά μέσο όρο 175 μέρες εργασίας, 30,8% θά πραγματοποιήσει 245 μέρες εργασίας, και ποσοστό 26,6% θά πραγματοποιήσει 280 μέρες εργασίας³¹. Τά ποσοστά αυτά

(29) Όσον αφορά τήν εξέλιξη τού ζωικού πληθυσμού ανά γεωγραφικό διαμέρισμα, δες τόν πίνακα 14.

(30) Σήμερα απασχολούνται στή δάση και τήν αλιεία τό 2,2% τού ΑΕΔ.

(31) Βλ. πρόσφατη έρευνα τής ΕΣΥΕ για τόν αγροτικό πληθυσμό κατά τό 1976-77.

διαφέρουν ανά διαμέρισμα. Έτσι, για τις τρεις αυτές κατηγορίες (175 μέρες, 245 μέρες και 280 μέρες αντίστοιχα), ισχύουν τα παρακάτω ποσοστά ανά γεωγραφικό διαμέρισμα:

Σύνολο	43,8	30,2	26,6
Στερεά Ελλάδα	49,1	24,3	26,6
Πελοπόννησος	43,5	30,4	26,1
Νησιά Ιονίου	42,8	36,5	20,7
Ήπειρος	41,5	26,4	32,4
Εσσαλία	42,5	32,9	24,6
Μακεδονία	44,8	30,7	24,7
Θράκη	37,1	34,1	28,8
Νησιά Αιγαίου	42,9	28,0	29,1
Κρήτη	45,2	30,7	24,1

Με βάση λοιπόν αυτά τα ποσοστά που εφαρμόστηκαν πάνω στη στήλη 6 του πίνακα 17 όπου φαίνεται η θεωρητική εκτίμηση αναγκών σε ΑΕΔ σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης 280 ημερών υπολογίστηκαν οι μελλοντικές ανάγκες ΑΕΔ του αγροτικού τομέα στη στήλη 8 του πίνακα 17.

6. 'Αποδεσμευόμενο αγροτικό εργατικό δυναμικό.

Για την εκτίμηση του αποδεσμευόμενου εργατικού δυναμικού προθήκαμε στη σύνθεση του παρακάτω πίνακα.

Στη στήλη 2 φαίνεται το πραγματικό ΑΕΔ που απασχολούνταν στη γεωργία το 1977. Στη στήλη 3 φαίνονται οι πραγματικές ανάγκες σε ΑΕΔ για το 1985 υπολογιζόμενο σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο δηλαδή σύμφωνα με τα ποσοστά απασχόλησης 175 ημερών, 245 και 280 που ισχύουν για κάθε διαμέρισμα. Στη στήλη 4 φαίνεται το ελάχιστο δρω αποδεσμευόμενου ΑΕΔ δηλαδή η διαφορά των στήλων 2 και 3. Στη στήλη 5 φαίνεται το μέγιστο δρω αποδεσμευόμενου ΑΕΔ και είναι η διαφορά της στήλης 2 και της στήλης 6 του πίνακα 17 που δείχνει το απαιτούμενο εργατικό δυναμικό σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης.

ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΜΕΝΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	α τ ο μ α			
	Πραγματικό ΑΕΔ στη γεωργία 1977	Πραγματικές ανάγκες σε ΑΕΔ 1985	Ελάχιστο δρω αποδεσμευόμενου ΑΕΔ 1977-85	Μέγιστο δρω αποδεσμευόμενου ΑΕΔ 1977-85
Σύνολο Ελλάδας	883.500	762.963(1)	134.467	276.602
Στερεά Ελλάδα	116.760	130.690(2)	0	18.315
Πελοπόννησος	172.930	129.314	43.616	73.795
Νησιά Ιονίου	33.830	17.619	16.211	20.369
Ήπειρος	47.930	35.992	11.938	19.900
Θεσσαλία	114.010	100.046	13.964	37.770
Μακεδονία	203.960	219.241	15.281	36.786
Θράκη	73.650	51.167	22.483	33.407
Νησιά Αιγαίου	42.840	38.788	4.050	12.944
Κρήτη	77.850	70.926	6.924	23.916

(1) Η διαφορά στα σύνολα οφείλεται σε στρογγυλοποίηση ορισμένων αριθμών.

(2) Η αύξηση των αναγκών αγροτικού εργατικού δυναμικού στη Στερεά Ελλάδα μολονότι προέρχεται από την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών δεν σημαίνει ότι θα έχουμε και αύξηση του αγροτικού πληθυσμού της περιοχής. Μεγάλο μέρος των αναγκών αυτών, έπειδή προέρχεται από την αύξηση της δενδροκαλλιέργειας, προβλέπεται να καλυφτούν από τον πληθυσμό των αστικών κέντρων. Στο βαθμό που αυτό δεν είναι δυνατό ή προβλεπόμενη αναδιάρθρωση δεν θα πραγματοποιηθεί στο ποσοστό που αναφέρθηκε παραπάνω.

Με βάση τον παραπάνω πίνακα προθήκαμε σε δεύτερο στάδιο στην εκτίμηση του υπό μετακίνηση πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές. Για τον υπολογισμό αυτό πήραμε το ελάχιστο και το μέγιστο αποδεσμευόμενο ΑΕΔ και τη σχέση μεταξύ του συνόλου του πληθυσμού και του απασχολούμενου πληθυσμού που διαφέρει από διαμέρισμα σε διαμέρισμα και βρήκαμε τον υπό μετακίνηση πληθυσμό.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει τον πληθυσμό που είναι δυνατόν να μετακινηθεί μέχρι το 1985 ανά γεωγραφικό διαμέρισμα.

ΥΠΟ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ					
Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Άτομα				
	Ελάχιστο ό- ριο αποδε- σμενόμενοι ΑΕΔ	Ποσοστό άπα- σχολούμενων στό σύνολο του αγροτι- κού πληθυσμού.	Υπό μετακί- νηση πληθυ- σμός	Μέγιστο ό- ριο αποδε- σμενόμενοι ΑΕΔ	Υπό μετακί- νηση πληθυ- σμός
Σύνολο Ελλάδας			341.688		697.780
Στερεά Ελλάδα	0	40,0	—	18.315	45.787
Πελοπόννησος	43.616	40,0	109.040	73.795	184.487
Νησιά Ιονίου	16.211	36,1	44.905	20.369	54.423
Ήπειρος	11.938	30,2	39.530	19.900	65.894
Θεσσαλία	13.964	41,2	33.893	37.170	90.218
Μακεδονία	15.281	44,6	34.262	36.786	82.480
Θράκη	22.483	45,0	49.962	33.407	74.237
Νησιά Αιγαίου	4.050	28,2	14.360	12.944	45.900
Κρήτη	6.924	44,0	15.736	23.916	54.354

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την ανάλυση που προηγήθηκε εξάγεται το συμπέρασμα ότι η μείωση του αγροτικού πληθυσμού θα συνεχιστεί και στα επόμενα χρόνια. Τόσο με τον πρώτο τρόπο, όπου, με βάση τις μεταβολές στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, εκτιμήθηκε ο υπό μετακίνηση αγροτικός πληθυσμός, όσο και με το δεύτερο τρόπο, όπου υπολογίσθηκε ένα ελάχιστο και ένα μέγιστο όριο του αγροτικού εργατικού δυναμικού που θα αποδεσμευτεί από τη γεωργική δραστηριότητα (βλέπε πίνακα 18). Το μέγιστο όριο θα επιτευχθεί μόνο όταν οι ασχολούμενοι στη γεωργική δραστηριότητα απασχολούνται 280 ημέρες το χρόνο και έχουν δημιουργηθεί για το αποδεσμευόμενο εργατικό δυναμικό αντίστοιχες θέσεις εργασίας στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Έπειδή όμως αυτό δεν είναι πραγματοποιήσιμο για την ελληνική πραγματικότητα υπολογίσαμε και το ελάχιστο όριο που θα αποδεσμευτεί οπωσδήποτε.

Η ανάλυση κατάδειξε επίσης ότι σ' όρισμένα διαμερίσματα της χώρας η αποδέσμευση θα είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι σ' άλλα. Αυτό είναι φυσικό αποτέλεσμα της προβλεπόμενης αναδιάρθρωσης της παραγωγής του αγροτικού τομέα. Τα διαμερίσματα αυτά, από τα οποία λείπουν ουσιαστικά οι δυναμικές καλλιέργειες, χαρακτηρίζονται σαν τα πιο προβληματικά και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη ένταση στην προσπάθεια για τη δημιουργία νέας απασχόλησης.

Από τις δύο παραπάνω παρατηρήσεις συνάγεται το συμπέρασμα ότι είναι αναγκαία η άμεση άσκηση αποτελεσματικής περιφερειακής πολιτικής για να εξασφαλίσει απασχόληση στους αποδεσμευόμενους από τη γεωργική δραστηριότητα αγρότες στον τόπο της διαμονής τους και να δημιουργήσει την κατάλληλη υποδομή για αυτούς που θα μετακινηθούν προς τα αστικά κέντρα.

Σημειώνουμε ότι οι υπεύθυνοι για την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής θα μπορούσαν χρησιμοποιώντας την

ίδια ή άλλη προσφορότερη μέθοδο να υπολογίσουν το αποδεσμευόμενο αγροτικό εργατικό δυναμικό σε επίπεδο νομού ή και οποιασδήποτε άλλης περιοχής. Επίσης ότι σκοπός μας δεν ήταν με τούτο το άρθρο να υποδείξουμε τρόπους λύσης του προβλήματος αλλά απλά να θέσουμε το πρόβλημα.

Ας ελπίσουμε ότι το κίνητρο «περιφερειακό ταμείο» θα βοηθήσει στην άπαρχή μιάς ενεργούς περιφερειακής πολιτικής.

Ας ελπίσουμε ακόμη ότι στο εξής θα γίνεται λιγότερη δημαγωγία για το μέγεθος του πληθυσμού που θα φύγει από τη γεωργία στα επόμενα μέχρι την πλήρη ένταξη χρόνια.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Στό παράρτημα αυτό, αναπτύσσουμε σέ δύο τμήματα, τή μεθοδολογία πού χρησιμοποιήσαμε γιά τήν εκτίμηση τού απαιτούμενου ΑΕΔ (Τμήμα Ια) καί γιά τόν ποσοτικό προσδιορισμό τών έννοιών «διαρθρωτικότητα» καί «έποχικότητα» τής άπασχόλησης (Τμήμα Ιβ).

Τμήμα Ια.

Ή συνάρτηση είναι γραμμική τής μορφής:

$$D = S_s \cdot K_s + S_r \cdot K_r + S_t \cdot K_t + S_f \cdot K_f \quad (1)$$

όπου:

S_s = Στρεμματικές καλλιέργειες

S_r = Άριθμός ζωϊκών μονάδων

S_t = Άριθμός σκαφών

S_f = Κατηγορία δασικών προϊόντων, καί

K_s = Συντελεστής άπασχόλησης άνά στρέμμα.

K_r = Συντελεστής άπασχόλησης άνά ζωϊκή μονάδα

K_t = Συντελεστής άπασχόλησης άνά σκάφος

K_f = Συντελεστής άπασχόλησης άνά κατηγορία δασικού προϊόντος

Ή γενικευμένη παρουσίαση τής συνάρτησης (1) προέρχεται άπό τίς μερικότερες συναρτήσεις, τής μορφής:

$$S_s = S_{s1} \cdot K_{s1} + S_{s2} \cdot K_{s2} + \dots + S_{sn} \cdot K_{sn}$$

όπου: $S_{s1}, S_{s2}, \dots, S_{sn}$ εκφράζουν επί μέρους κατηγορίες καλ-

λιεργειών τού φυτικού κλάδου, όπως, σιτηρά γιά καρπό, μπιστανικά, άμπελουργικά κ.λπ. καί

$K_{s1}, K_{s2}, \dots, K_{sn}$, εκφράζουν επί μέρους συντελεστές άπασχόλησης άνά κατηγορία καλλιεργειών καί άνά στρέμμα.

Έπίσης,

$$S_r = K_r (S_{r1} + S_{r2} + \dots + S_{rn}) \quad (3)$$

όπου:

$S_{r1}, S_{r2}, \dots, S_{rn}$ εκφράζουν κατηγορίες τού κτηνοπονητοτροφικού πληθυσμού, άκόμη

$$S_t = S_{t1} \cdot K_{t1} + S_{t2} \cdot K_{t2} + \dots + S_{tn} \cdot K_{tn}$$

όπου:

$S_{t1}, S_{t2}, \dots, S_{tn}$ εκφράζουν κατηγορίες σκαφών όπως διχτυάρια, γρί-γρί, κ.λπ. καί

$K_{t1}, K_{t2}, \dots, K_{tn}$ εκφράζουν αντίστοιχα τίς σχετικές μέρες άπασχόλησης άνά κατηγορία σκαφών ή ίχθυοκαλλιεργειών.

Τέλος,

$$S_f = S_{f1} \cdot K_{f1} + S_{f2} \cdot K_{f2} + \dots + S_{fn} \cdot K_{fn}$$

όπου:

$S_{f1}, S_{f2}, \dots, S_{fn}$ είναι κατηγορίες δασικής παραγωγής όπως

στρογγυλής ξυλείας, καυσοξύλων κ.λπ. καί

$K_{f1}, K_{f2}, \dots, K_{fn}$ εκφράζουν αντίστοιχα τούς συντελεστές

άπασχόλησης άνά κατηγορία δασικών προϊόντων.

Σημειώνεται ότι οί συντελεστές άπασχόλησης στους κλάδους τής άγροτικής παραγωγής πάρθηκαν άπό τό Τμήμα Γεωργοοικονομικών Μελετών τής Δ/σεως Μελετών καί Προγραμματισμού τής ΑΤΕ.

Τμήμα Ιβ.

Γιά τήν ύποάπασχόληση τού ΑΕΔ, άν δεχτούμε ότι:

D = έτήσιες άνάγκες σέ ΑΕΔ

dm = έποχιακές άνάγκες σέ ΑΕΔ

S = έτήσιο διαθέσιμο ΑΕΔ

s = έποχικό διαθέσιμο ΑΕΔ πού είναι $S/4$, τότε

$$S = 4s \quad m=1, \dots, p, \dots, 4 \text{ καί } dp > dm$$

$$D = \sum_{m=1} dm \quad \text{για κάθε } m \neq p$$

τότε, ό βαθμός ύποαπασχόλησης τού ΑΕΔ (ποσότητα εργασίας πού περισσεύει), ή ό βαθμός έλλειψης ΑΕΔ θά είναι:

$$\frac{S-D}{S} = \frac{S-4dp}{S} + \frac{4dp-D}{S} = \frac{4(s-dp)}{4s} + \frac{4dp-dm}{4s} \quad \text{για } m=1 \dots p$$

έκφρασμένη μέ λόγια ή σχέση αύτή.

ποσοστό ύποαπασχόλησης = ποσοστό διαρθρωτικής ύποαπασχόλησης + ποσοστό έποχιακής ύποαπασχόλησης.

Θά πρέπει νά σημειωθεί ότι οί παραπάνω συναρτήσεις άφορούν έποχική άνάλυση. Έφόσον οί στατιστικές παρατηρήσεις μās τό έπιτρέπουν, μπορούμε ν' αλλάξουμε τό συντελεστή (4) μέ τό συντελεστή (12) άναφερόμενοι έτσι σέ επίπεδο μήνα στήν άνάλυση.

Σημειώνεται ότι τό θετικό πρόσημο κάθε όρου τής συνάρτησης αύτής άναφέρεται στήν ύποαπασχόληση ΑΕΔ, ενώ τό άρνητικό στήν έλλειψη ΑΕΔ. Γιά μεγαλύτερη άνάλυση δές: Thorbecke et Stoujesdijk: *Emploi et Production*, O.C.D.E., 1971, Paris.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣΕΙΣ ΜΕΓΕΘΟΥΣ

Περιφέρεια	Σύνολο έκμετ/σεων	Συνολική έκταση	Άνω γής έκμετ/σεις	1 - 9 έκμετ/σεις	Έκτάσεις	10 - 29 έκμετ/σεις	Έκτάσεις	30 - 49 έκμετ/σεις	Έκτάσεις	50 - 99 έκμετ/σεις	Έκτάσεις	100 - 199 έκμετ/σεις	Έκτάσεις	200 - 499 έκμετ/σεις	Έκτάσεις	500 κι άνω έκμετ/σεις	Έκτάσεις
1971 Σύν. Έλλάδος	1.047.260	35.862.940	10.660	225.820	1.134.820	384.320	7.025.860	209.640	7.924.740	164.340	10.926.000	42.760	5.529.880	8.840	2.432.580	880	889.060
1977 Σύν. Έλλάδος	955.850	34.582.600	4.300	219.190	1.073.430	338.170	6.068.270	181.390	6.785.640	150.620	9.936.320	48.000	6.170.750	12.640	3.410.100	1.540	1.089.090
Στ. Έλλάδα	173.040	5.776.740	3.180	43.840	212.520	81.760	1.072.420	28.426	1.073.660	25.080	1.702.860	9.060	1.189.440	1.580	416.740	120	89.100
Στ. Έλλάδα	153.380	5.494.270	620	39.300	189.040	53.500	939.440	24.330	944.100	24.270	1.610.620	8.990	1.164.560	2.220	577.450	150	108.060
Πελοπόννησος	179.180	6.813.680	700	32.960	165.360	61.720	1.141.760	38.620	1.477.080	35.840	2.386.320	8.340	1.037.180	840	222.040	160	383.940
Πελοπόννησος	173.450	6.694.880	130	34.830	169.420	56.030	1.517.720	35.780	1.352.310	34.300	2.297.800	10.560	1.330.480	1.710	457.670	90	79.480
Νησιά Ιονίου	35.500	769.740	140	10.700	55.300	17.180	304.220	4.980	184.260	1.940	122.480	360	45.820	200	57.660	—	—
Νησιά Ιονίου	35.690	774.500	—	122.700	63.340	15.260	269.140	5.000	187.410	2.660	170.460	410	52.910	70	19.370	20	11.870
Ήπειρος	55.940	1.135.780	960	16.540	87.820	26.300	462.820	8.360	306.640	3.300	212.000	440	54.500	40	12.000	—	—
Ήπειρος	50.310	1.134.230	200	15.790	82.760	23.080	394.630	6.910	252.670	3.080	194.900	860	115.230	350	84.000	20	10.040
Θεσσαλία	110.800	4.673.840	2.180	20.300	104.080	37.900	692.840	21.380	809.400	18.920	1.282.620	7.800	1.032.960	2.100	605.120	220	146.760
Θεσσαλία	101.490	4.363.800	1.020	20.590	98.970	34.490	613.380	18.190	677.190	16.220	1.076.140	6.010	1.060.170	2.770	731.910	180	122.040
Μακεδονία	257.900	9.539.320	2.040	37.100	192.820	95.960	1.820.980	66.380	2.505.660	44.480	2.904.060	8.840	1.136.640	2.680	756.600	320	222.560
Μακεδονία	225.670	8.389.490	1.350	37.680	189.780	81.060	1.499.220	53.650	1.995.050	37.380	2.420.620	10.230	1.312.880	3.530	990.430	790	581.510
Θράκη	61.600	2.722.300	420	9.180	51.360	17.300	327.520	14.180	536.580	15.340	1.031.840	4.380	572.540	800	202.460	—	—
Θράκη	52.990	2.287.260	740	10.290	47.590	13.480	243.100	11.300	424.410	12.170	801.840	4.100	518.270	790	208.430	70	43.620
Νησιά Αιγαίου	75.400	1.771.900	540	28.080	130.600	27.920	487.040	9.740	364.480	7.100	466.340	1.700	227.060	300	82.380	20	14.000
Νησιά Αιγαίου	69.410	1.880.360	150	23.680	108.150	25.700	435.690	9.490	351.340	7.630	497.290	2.110	269.620	630	169.760	70	46.510
Κρήτη	97.900	2.659.640	400	27.120	134.960	38.280	696.260	17.580	666.980	12.340	817.420	1.840	233.740	300	77.580	40	32.700
Κρήτη	93.510	2.863.810	90	24.620	120.380	35.570	653.950	16.790	691.160	12.910	864.650	2.710	346.630	570	151.080	150	85.960

Πηγή: ΕΣΥΕ: Άπογραφή γεωργικών εκμεταλλεύσεων 1971 και προσωρινά στοιχεία άπογραφής 1976 - 1977.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ρυθμός μείωσης των εκμεταλλεύσεων σε ποσοστό %

Διαμέρισμα	1961 - 71	1971 - 77	1961 - 77	1961 - 77*
Σύνολο χώρας	0,98	1,3	1,11	1,72
Στερεά Έλλάδα	0,71	1,7	1,12	2,30
Πελοπόννησος	0,97	0,46	0,76	0,21
Νησιά Ιονίου	1,28	+0,07	0,72	+0,004
Ήπειρος	1,07	1,5	1,25	2,1
Θεσσαλία	0,06	1,24	0,55	25,61
Μακεδονία	1,30	1,89	1,54	2,74
Θράκη	0,95	2,13	1,44	4,77
Νησιά Αιγαίου	1,98	1,17	1,64	0,69
Κρήτη	0,65	0,65	0,65	0,65

* Στην τελευταία στήλη ο ρυθμός μεταβολής για την τρίτη ένταλκτική υπόθεση έχει υπολογιστεί ως εξής: ο ρυθμός μεταβολής της δεκαετίας 1961 - 71 έχει προσαυξηθεί με το ποσοστό της διαφοράς μεταξύ των δύο ρυθμών 1961 - 71 και 1971 - 77 για να δείχτει ή επιτάχυνση που έχει παρατηρηθεί στην περίοδο 1971 - 77

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Προβλεπόμενος αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Διαμέρισμα	Πρώτη υπόθεση Ρυθμός 1971 - 77	Δεύτερη υπόθεση Ρυθμός 1961 - 77	Τρίτη υπόθεση Ρυθμός αύξη- σης ή μείω- σης κατά ποσοστό
Σύνολο χώρας	860.846	874.193	831.973
Στερεά Έλλάδα	133.718	140.161	126.389
Πελοπόννησος	167.168	163.176	170.554
Νησιά Ιονίου	35.858	33.681	35.858*
Ήπειρος	44.599	45.480	43.051
Θεσσαλία	91.848	97.104	91.848**
Μακεδονία	193.721	199.316	180.693
Θράκη	44.604	47.180	35.840
Νησιά Αιγαίου	63.172	60.806	65.666
Κρήτη	88.756	88.756	88.756
Σύνολο Διαμερίσματος	863.444	875.670	838.655***

* Για τα νησιά του Ιονίου δεχόμαστε το ίδιο ποσοστό αύξησης όπως των 1971 - 77

** Για τη Θεσσαλία δεχόμαστε επίσης το ποσοστό μείωσης των έτων 1971 - 77

*** Οι διαφορές σύνολο χώρας, σύνολο διαμερισμάτων δικαιολογούνται από τη υπερηγενοποίηση όρισμένων ποσοτήτων

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 4

'Αποδεσμευόμενος αγροτικός πληθυσμός ανά γεωγραφικό διαμέρισμα
σύμφωνα με τις τρεις εναλλακτικές υποθέσεις (1985).

Διαμέρισμα	Α' υπόθεση 'Εκμετ/ σεις	Μέσος όρος ατόμων ανά διαμέρισμα	Πληθυσμός	Β' υπόθεση 'Εκμετ/ σεις	Μέσος όρος ατόμων ανά διαμέρισμα	Πληθυσμός	Γ' υπόθεση 'Εκμετ/ σεις	Μέσος όρος ατόμων ανά διαμέρισμα	Πληθυσμός
Στερεά 'Ελλάδα	19.622	3,56	70.154	13.219	3,56	47.165	26.991	3,56	96.303
Πελοπόννησος	6.282	3,35	21.087	10.274	3,35	34.487	2.897	3,35	9.721
Νησιά 'Ιονίου	+168	3,22	+541	-2.009	3,22	6.473	+168	3,22	+541
'Ηπειρος	5.711	3,53	20.216	4.820	3,53	17.062	7.259	3,53	25.695
Θεσσαλία	9.642	3,69	35.624	4.386	3,69	16.204	9.642	3,69	35.624
Μακεδονία	31.949	3,57	114.302	26.354	3,57	94.285	44.977	3,57	160.912
Θράκη	8.386	3,61	30.328	5.810	3,61	21.012	17.150	3,61	62.023
Νησιά Αιγαίου	6.238	2,8	17.516	8.604	2,8	24.160	3.744	2,8	10.513
Κρήτη	4.754	3,02	14.385	4.754	3,02	14.385	4.754	3,02	14.385
Σύνολο									

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 5

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ (1976)

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Σύνολο ατόμων και ημερών εργασίας που πραγματοποιήθηκαν σε σχέση προσφερ- θείσας εργασίας έως 140 μέρες το χρόνο			Σύνολο ατόμων και ημερών έρ- γασίας που πραγματοποιήθη- θηκαν σε σχέση προσφερθείσας εργασίας πάνω από 140 ημέρες (αγρότες)		Σύνολο 'Αριθμός ή- μερών (σε 100δες)	Δινητικές μέρες εργασίας αγροτών (πλή- ρους απασχό- λησης) σε 100δες
	'Ατομα	'Αριθμός ή- μερών έργα- σίας (σε 100δες)	% στο σύνολο	'Ατομα	'Αριθμός ή- μερών εργασίας (σε 100δες)		
Σύνολο	1.172.450	695.825	25,5	883.500	2.031.518	2.727.343	2.473.800
Στερεά 'Ελλάδα	233.400	133.431	33,5	116.760	264.799	398.229	326.928
Πελοπόννησος	203.460	129.237	24,5	172.930	398.219	527.456	484.204
Νησιά 'Ιονίου	39.920	24.565	24,1	33.830	77.367	101.932	94.724
'Ηπειρος	63.670	40.364	26,4	47.930	112.421	152.786	134.204
Θεσσαλία	130.420	81.265	23,6	114.010	262.604	343.869	319.228
Μακεδονία	279.420	153.102	24,7	203.960	467.070	620.172	571.088
Θράκη	46.210	30.593	15,0	73.650	173.857	204.451	206.220
Νησιά Αιγαίου	75.100	42.492	29,8	42.840	100.035	142.527	119.952
Κρήτη	100.850	60.776	25,8	77.850	175.144	235.920	217.980

Πηγή: ΕΣΣΥΕ

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 6

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
(100δες ημέρες εργασίας 1976)

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	'Ανοιξη	Καλοκαίρι	Φθινόπωρο	Χειμώνας	Σύνολο
Σύνολο	632.061	735.031	626.644	600.682	2.594.412
Στερεά 'Ελλάδα	92.286	116.110	99.151	91.898	399.445
Πελοπόννησος	127.249	119.176	112.713	130.690	489.828
Νησιά 'Ιονίου	26.976	20.516	25.022	32.917	105.431
'Ηπειρος	34.343	30.255	30.203	29.864	124.665
Θεσσαλία	73.025	85.526	84.670	54.786	298.000
Μακεδονία	164.049	245.242	155.193	106.731	671.215
Θράκη	20.161	47.529	36.830	25.230	129.750
Νησιά Αιγαίου	38.762	31.902	28.752	50.735	150.151
Κρήτη	55.210	38.775	54.110	77.831	225.926

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 7
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕ
ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΗ ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ
ΑΠΟ ΕΞΩΑΓΡΟΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ
(σέ 100δες μέρες εργασίας)

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Άνοιξη	Καλοκαίρι	Φθινόπωρο	Χειμώνας	Σύνολο
Σύνολο	465.154	539.199	459.458	434.776	1.898.587
Στερεά Έλλάδα	63.312	76.612	65.439	60.651	266.014
Πελοπόννησος	94.836	88.705	84.018	93.032	360.591
Νησιά Ίονίου	20.687	15.726	19.200	25.253	80.866
Ήπειρος	23.243	20.447	20.436	20.177	84.301
Θεσσαλία	53.101	62.203	61.553	39.879	216.736
Μακεδονία	126.692	189.207	119.826	82.388	518.113
Θράκη	15.419	36.301	28.142	19.295	99.157
Νησιά Αιγαίου	27.484	21.676	21.320	37.177	107.659
Κρήτη	40.380	28.322	39.524	56.924	165.150

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 8
ΒΑΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ 1976

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Άνοιξη	Καλοκαίρι	Φθινόπωρο	Χειμώνας	Σύνολο
Σύνολο	75,2	87,2	74,3	70,3	76,7
Στερεά Έλλάδα	77,5	93,7	80,1	74,2	81,3
Πελοπόννησος	78,3	73,3	69,4	76,9	74,5
Νησιά Ίονίου	87,4	66,4	81,1	106,6	85,4
Ήπειρος	69,3	60,9	60,9	60,1	62,8
Θεσσαλία	66,6	77,9	77,2	49,9	67,9
Μακεδονία	88,7	132,5	83,9	57,7	90,7
Θράκη	29,9	70,4	54,6	37,4	48,1
Νησιά					
Αιγαίου	91,6	72,3	71,1	124,0	89,8
Κρήτη	74,1	52,0	72,5	104,5	75,8

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 9
ΒΑΘΜΟΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΟΧΙΑΚΗΣ
ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ Ή ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΑΕΔ

1976		%	
Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Υποαπασχόληση ή έλλειψη ΑΕΔ Σύνολο	Διαρθρωτική υποαπασχόληση ή έλλειψη ΑΕΔ	Έποχιακή υποαπασχόληση
Σύνολο	23,3	12,8	10,5
Στερεά Έλλάδα	18,6	6,3	12,3
Πελοπόννησος	25,5	21,6	3,9
Νησιά Ίονίου	14,6	-6,6	21,2
Ήπειρος	37,2	30,7	6,5
Θεσσαλία	32,1	22,1	10,0
Μακεδονία	9,3	-32,5	41,8
Θράκη	51,9	29,6	22,3
Νησιά Αιγαίου	10,2	-24,0	34,2
Κρήτη	24,2	-4,5	28,7

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 10
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ: ΤΑΞΕΙΣ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΤΗΣ ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ %

Α) Υποαπασχόληση (Σύνολο)		Β) Διαρθρωτική υποαπασχόληση ¹		Γ) Έποχιακή υποαπασχόληση	
Θράκη	51,9	Ήπειρος	30,7	Μακεδονία	41,8
Ήπειρος	37,2	Θράκη	29,6	Νησιά Αιγαίου	34,2
Θεσσαλία	32,1	Θεσσαλία	22,1	Κρήτη	28,7
Πελοπόννησος	25,5	Πελοπόννησος	21,6	Θράκη	22,3
Κρήτη	24,2	Σύνολο	12,8	Νησιά Ίονίου	21,2
Σύνολο	23,3	Στερεά Έλλάδα	6,3	Στερεά Έλλάδα	12,3
Στερεά Έλλάδα	18,6			Σύνολο	10,5
Νησιά Ίονίου	14,6			Θεσσαλία	10,0
Νησιά Αιγαίου	10,2			Ήπειρος	6,5
Μακεδονία	9,3			Πελοπόννησος	3,9

1. Τα υπόλοιπα γεωγραφικά διαμερίσματα αντιμετωπίζουν έλλειψη εποχιακή υποαπασχόληση δεν συμπίπτει με τη διαρθρωτική έλλειψη χειρών εποχιακά (σημειώνεται για αποφυγή παρεξήγησης ότι ή χειρών που μπορεί ν' αναφέρεται σ' άλλη εποχή του ίδιου χρόνου).

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 11
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΝΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
α. Στερεά Έλλάδα

Γεωργική καλλιέργεια	Καλλιεργούμενες εκτάσεις				Ακαθάριστη Έξια Παραγωγής Σέ έκ. όρχ.	Ποσοστό στο σύνολο της περιέ- ρειας	Άθροιστικά	Άκ. Έξια παραγωγής ανά στρέμμα
	Στρέμ σέ χιλ.	Ποσοστό σέ σύνολο χώρας	Ποσοστό μέσα στην περιφέρεια	Άθροι- στικά				
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Δημητριακά	2019	13,37	37,74	37,74	2.724,1	15,1	15,1	1.349
Δενδρώδεις καλ/γείες	1267	16,41	23,69	61,43	2.947,2	16,3	31,4	2.326
Κτηνοτροφ. φυτά	788,9	18,22	14,75	76,18	1.633,6	9	40,4	2.070
Άμπελοειδή	304,8	15,21	5,69	81,87	1.172,4	6,5	46,9	3.846
Καπνός	263,5	24,79	4,92	86,79	3.396,2	18,8	65,7	12.888
Βαμβάκι	251,1	13,79	4,69	91,48	882,3	4,9	70,6	3.515
Λαχανικά	134,7	19,05	2,52	94,00	1.420,7	7,8	78,4	10.547
Βρώσιμα όσπρια	118,5	19,8	2,21	96,21	416,9	2,3	80,7	3.518
Γεώμηλα	90,1	13,07	1,69	97,90	684,5	3,8	84,5	7.616
Τομάτες	51,4	14,74	0,96	98,86	668	3,7	88,2	13.098
Πεπονοειδή	49,3	17,28	0,92	99,78	302,1	1,6	89,8	6.165

β. Πελοπόννησος

Δενδρώδεις καλ/γείες	2.144,2	27,77	37,21	37,21	9.337,9	31,3	31,3	4.355
Δημητριακά	1.480,3	9,80	25,68	62,89	1.701,5	5,7	37,0	1.149
Κτηνοτροφ. φυτά	754	17,42	13,09	75,98	1.300,6	4,3	41,3	1.724
Άμπελοειδή	663,2	33,1	11,51	87,49	3.502	11,8	53,1	5.282
Γεώμηλα	218,0	31,51	3,78	91,27	1.551,7	5,2	58,3	7.117
Λαχανικά	179,3	25,36	3,11	94,38	1.682,4	5,6	63,9	9.398
Βρώσιμα όσπρια	88,7	14,82	1,54	95,92	237,7	0,8	64,7	2.679
Τομάτες	83,1	23,81	1,44	97,36	1.419,5	4,8	69,5	17.102
Πεπονοειδή	63,3	22,21	1,10	98,46	544,4	1,8	71,3	8.600
Καπνός	43,3	4,07	0,75	99,21	295,8	1	72,3	6.831

γ. Νησιά Ίονίου

Δενδρώδεις καλ/γείες	397,3	5,15	54,20	54,20	1.662,4	51,0	51	4.184
Άμπελοειδή	96,8	4,83	13,21	67,41	490,5	7,5	58,5	5.067
Κτηνοτροφ. φυτά	87,5	2,02	11,86	79,27	107,4	3,3	61,8	1.227
Δημητριακά	70,9	0,47	9,67	88,94	65,7	2,0	63,8	925
Γεώμηλα	25,7	3,72	3,51	89,45	208,3	6,4	70,2	8.105
Λαχανικά	22,3	3,16	3,04	92,49	197,5	6,1	76,3	8.977
Βρώσιμα όσπρια	17,2	2,89	2,36	94,85	34,3	1	77,3	1.994
Τομάτες	7,6	2,18	1,04	95,89	136,2	4,1	81,4	17.921
Πεπονοειδή	7,4	2,62	1,02	96,91	92,3	2,8	84,2	12.472

δ. Ήπειρος

Κτηνοτροφ. φυτά	411	9,49	37,97	37,97	889,8	15,4	15,4	2.164
Δενδρώδεις καλ/γείες	265,8	3,44	24,54	62,51	2.573,3	44,5	59,9	9.710
Δημητριακά	223,2	1,48	20,63	83,14	475,7	8,2	68,1	2.133
Βρώσιμα όσπρια	56,7	9,47	5,24	88,38	172,4	3	71,1	3.040
Λαχανικά	28,9	4,10	2,68	91,06	166,8	2,9	74,0	5.751
Γεώμηλα	27,3	3,95	2,52	93,58	181,1	3,1	77,1	6.633
Βαμβάκι	22,6	1,24	2,09	95,67	158,7	2,7	79,8	7.022
Άμπελοειδή	13	0,65	1,20	96,87	+4,3	0,2	80,0	1.098
Καπνός	12,5	1,18	1,16	98,03	137,4	2,3	82,3	10.992
Τομάτες	12,3	3,53	1,14	99,17	324,4	5,6	81,9	27.186

ε. Θεσσαλία

Δημητριακά	2.387,4	15,81	49,25	49,25	3.021,6	20,2	20,2	1.265
Βαμβάκι	979,5	53,56	20,21	69,46	4.566,4	30,5	50,7	4.664
Κτηνοτροφ. φυτά	492,4	11,37	10,16	79,62	1.048,6	7	57,7	2.131
Δενδρώδεις								
καλ./γειες	478	6,19	9,86	89,48	1.521,1	10,1	67,8	3.182
Καπνός	109,7	10,32	2,26	91,74	847,2	5,6	73,4	7.722
Ζαχαρότευτλα	109	24,83	2,25	93,99	656,6	4,4	77,8	6.023
Άμπελοειδή	99,3	4,96	2,05	96,04	603,2	2	79,8	6.074
Λαχανικά	48,3	6,83	0,99	97,03	703	4,6	84,4	14.554
Βρώσιμα όσπρια	46,2	7,72	0,95	97,98	137,6	0,9	85,3	2.978
Τομάτα	15,7	4,5	0,32	98,30	385,1	2,5	87,8	24.528

στ. Μακεδονία

Δημητριακά	6.395,9	42,36	61,85	61,85	9.026,3	18,2	18,2	1.411
Κτηνοτροφ. φυτά	1.046,7	24,18	10,12	71,97	2.592,8	5,2	23,4	2.478
Δενδρώδεις								
καλ./γειες	815,1	10,56	7,88	78,85	4.722,7	9,2	32,6	5.794
Καπνός	537,5	50,57	5,20	84,05	4.814,9	9,7	42,3	8.957
Βαμβάκι	524,5	28,68	5,07	89,12	2.992,3	6	48,3	5.705
Ζαχαρότευτλα	227,0	51,69	2,20	91,32	1.148,6	2,9	51,2	6.381
Άμπελοειδή	162,8	8,13	1,57	92,89	1.220,9	1,2	52,4	7.499
Λαχανικά	158,2	22,38	1,53	94,42	2.740,7	5,5	57,9	17.324
Βρώσιμα όσπρια	152,4	25,46	1,47	95,89	636,2	1,2	59,1	4.185
Γεώμηλα	143,1	20,69	1,38	97,27	857,7	1,7	60,8	5.997
Τομάτες	120	34,39	1,16	98,43	1.869,4	3,7	64,5	15.578

ζ. Θράκη

Δημητριακά	1.950,9	12,92	68,32	68,32	2.889,1	39,7	39,7	1.481
Κτηνοτροφ. φυτά	392,5	9,6	13,74	82,06	1.038,7	14,2	53,9	2.649
Καπνός	94,1	8,89	3,31	85,37	527,9	7,2	61,1	5.615
Ζαχαρότευτλα	93,5	21,29	3,27	88,64	601	8,2	69,3	6.427
Δενδρώδεις								
καλ./γειες	71,6	0,93	2,51	91,15	239,5	3,2	72,5	3.344
Βρώσιμα όσπρια	59,1	9,88	2,07	93,22	167,5	2,3	74,8	2.838
Γεώμηλα	45,1	6,51	1,58	94,80	200,1	2,7	77,5	4.446
Βαμβάκι	37,4	2,04	1,31	96,11	121,2	1,6	79,1	3.240
Λαχανικά	35,6	5,04	1,25	97,36	614,9	8,4	87,5	17.272
Πεπονοειδή	26,1	9,14	0,91	98,27	149,2	2,0	89,5	5.716
Άμπελοειδή	23,6	1,18	0,83	99,10	110,6	1,5	91,0	4.686
Τομάτες	11,8	3,40	0,42	99,52	262,7	3,6	94,6	22.262

η. Νησιά Αιγαίου

Δενδρώδεις								
καλ./γειες	777,2	10,07	47,02	47,02	1.173,1	39,1	39,1	1.509
Δημητριακά	358,3	2,37	21,68	68,70	206,4	6,8	45,9	576
Κτηνοτροφ. φυτά	206,3	4,77	12,48	81,18	195,1	6,5	52,4	947
Άμπελοειδή	127,8	6,38	7,74	88,92	384,9	12,8	65,2	3.030
Βρώσιμα όσπρια	59,1	9,88	3,58	92,50	86	2,8	68,0	1.457
Λαχανικά	38,1	5,39	2,31	94,81	414,5	13,8	81,8	10.907
Γεώμηλα	34,1	4,93	2,06	96,87	191,3	6,3	88,1	5.626
Τομάτες	22,2	6,36	1,34	98,21	224,1	7,4	95,5	10.186
Πεπονοειδή	20,4	7,17	1,24	99,45	117,4	3,9	99,4	5.754

θ. Κρήτη

Δενδρώδεις								
καλ./γειες	1.503,3	19,47	58,38	58,38	4.831,8	42,1	42,1	3.214
Άμπελοειδή	511,8	25,55	19,88	78,26	3.018,2	8,6	50,7	5.906
Δημητριακά	213,4	1,41	8,29	86,55	208,5	1,8	52,5	978
Κτηνοτροφ. φυτά	150	3,47	5,83	92,38	156,2	1,3	53,8	1.041
Γεώμηλα	63	9,11	2,45	94,83	335	2,9	56,7	5.317
Λαχανικά	61	8,68	2,38	97,21	725,4	6,3	63,0	11.891
Βρώσιμα όσπρια	29,9	5,00	1,16	98,37	50,7	0,4	63,4	1.690
Τομάτες	24,9	0,70	0,95	99,32	969,9	8,4	71,8	38.796
Πεπονοειδή	16,0	5,61	0,62	99,94	146,8	1,2	73,0	9.175

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 12

ΔΙΑΜΟΡΦΟΥΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ (ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΝΑ ΣΤΡΕΜΜΑ)

δρχ./στρ.

Γεωργ. καλλ.	Γεωγραφ. Διαμέρ.	Στερεά Ελλάδα	Πελοπόννησος	Νησιά Ιονίου	Ήπειρος	Θεσσαλία	Μακεδονία	Θράκη	Νησιά Αιγαίου	Κρήτη
Δημητριακά		1.349 -	1.149 -	925 -	2.133 -	1.265 -	1.411 +	1.481 +	576 +	978 -
Δενδρώδεις καλλιέργ.		2.326 +	4.355 +	4.184 +	9.710 +	3.182 +	5.794 +	3.344 +	1.509 +	3.214 +
Κτηνοτροφικά φυτά		2.070 +	1.724 +	1.227 +	2.164 +	2.131 +	2.478 +	2.649 +	947 -	1.041 +
Άμπελοειδή		3.846 -	5.282 -	5.067 -	1.098 -	6.074 -	7.400 -	4.686 -	3.030 -	5.906 -
Καπνός		12.888 +	6.831 -	—	10.922 -	7.722 +	8.957 +	5.615 -	—	—
Βαμβάκι		3.515 -	—	—	7.022 -	4.664 +	5.705 +	3.240 +	—	—
Ζαχαρότευτλα		—	—	—	—	6.023 +	6.381 +	6.427 +	—	—
Βρώσιμα Όσπρια		3.518 -	2.679 -	1.994 -	3.040 -	2.978 -	4.185 -	2.838 -	1.457 -	1.690 -
Λαχανικά		10.547 -	9.398 -	8.977 -	5.751 -	14.554 -	17.324 +	17.272 +	10.907 -	11.891 -
Γεώμηλα		7.616 +	7.117 +	8.105 -	6.633 -	—	5.997 +	4.446 +	5.626 -	5.317 -
Τομάτες		13.098 +	17.102 +	17.921 +	27.186 +	24.528 -	15.578 +	22.262 +	10.186 -	38.796 +
Πεπονοειδή		6.165 +	8.600 -	12.472 +	—	—	—	5.716 -	5.754 -	9.175 +

+ αύξηση των εκτάσεων, - μείωση των εκτάσεων

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 13
ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΑΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟ 1985

Σε χιλ. στρέμματα

ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΑ	Στ. Ελλάδα		Πελοπόννησος		Ν. Ιωνία		Ήπειρος		Θεσσαλία		Μακεδονία		Θράκη		Ν. Αίγιον		Κρήτη	
	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολ. λγς. %	Προβλε- ψη 1985
Δημητριακά	-1,71	1500 ¹	3,8	1000	-4,7	48	6,2	130	2,09	1500 ²	0,09	5750 ³	0,35	1200 ^{1,3}	3,5	206	7,2	110
Λενθραειδείς καλλιέργειες	2,79	1500	2,28	2500	1,3	440	1,79	300	2,74	593	5,1	1213	2,7	88	0,78	827	1,6	1706
Κτηνοτροφικά φυτά	2,3	946	3,4	980	1,67	85 ²	6,17	430 ³	0,11	496	2,78	1070 ^{1,0}	2,7	426 ^{1,4}	0,1	125 ^{1,4}	2,47	150 ^{1,2}
Άμπελοειδή	-0,9	270 ²	-1,78	574	-1,02	89	5,17	8	1,13	90	3,13	126	-5,87	14	-2,2	300	-0,1	507
Καπνός	2,2	313	-1,15	39	-	-	5,51	13 ³	1,44	123	17,2	600 ^{1,1}	-2,58	90	-	-	-	-
Βαμβάκι	4,5	200	-	-	-	-	8,6	22 ³	12,87	1700 ³	0,59	550	0,79	40	-	-	-	-
Λαχανικά	-0,35	130	-0,7	170	-1,48	20	2,27	24	1,49	43	0,01	158	1,57	40	2,46	38	-2,02	61 ^{1,2}
Βρώσιμα όσπρια	-7,4	64	-5,5	56	-3,1	13	5,44	37	-7,4	25	-4,36	107	5,99	36	-2,3	28	-6,98	16
Γεύμηλα	2,1	106	2,3	261	-0,03	26	0,38	26	-	-	2,67	177	8,96	90	0,53	57	-1,00	63 ^{1,2}
Τομάτες	3,06	50	0,17	83	0,2	8	1,16	12	0,006	15	8,84	120 ^{1,2}	6,56	12	5,2	22	0,34	30 ^{1,2}
Πεπονιοειδή	3,11	50	-0,77	60	1,2	8	-	-	-	-	-	-	0,9	24	2,45	17	0,99	17
Ζαχαρότευτλα	-	-	-	-	-	-	-	-	6,83	184	6,14	365	44,8	800 ^{1,4}	-	-	-	-
Σύνολο εκτάσεων		5129		5723		737		996		4769		10236		2667		1620		2660

Παρατήρηση:

1. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής αναφέρεται στη χρονική περίοδο 1965 - 1977. Όπου δεν ακολουθείται ο ρυθμός αυτός δείχνεται με παρατήρηση.
2. Για να είναι εύκολη η σύγκριση μεταξύ των προβλεπόμενων και καλλιεργούμενων εκτάσεων υπενθυμίζουμε ότι στη στήλη 2 του πίνακα 11 δίνεται ο αριθμός των στρεμμάτων κάθε καλλιέργειας.

Σημείωση:

1. Τα δημητριακά έχουν τη μικρότερη ακαθάρσιση αξία παραγωγής ανά στρέμμα και πιστεύεται ότι θα μειωθούν περισσότερο από όλες τις άλλες καλλιέργειες.
2. Περιλαμβάνεται η μείωση των εκτάσεων που θα καταλάβει το νέο αεροδρόμιο των Σπών.
3. Λόγω της παρατηρούμενης μείωσης της ζωικής παραγωγής (βοοειδή κυρίως) τα κτηνοτροφικά φυτά δεν πρόκειται να αυξηθούν σύμφωνα με το ρυθμό αλλά θα κυμανθούν γύρω από το επίπεδο των 85 χιλ. στρεμμάτων.
4. Η αύξηση πιστεύεται ότι θα ακολουθήσει το ρυθμό της περιόδου 1970 - 77 που είναι 4,86%.
5. Πιστεύεται ότι τα δύο αυτά βιομηχανικά φυτά δεν πρόκειται να μειωθούν κάτω από τα σημερινά επίπεδα.
6. Πιστεύεται ότι ο ρυθμός μείωσης των εκτάσεων που καλλιεργούνται με δημητριακά θα είναι μεγαλύτερος από το ρυθμό που μειώνονταν μέχρι σήμερα λόγω άλλων επερχόμενων δυναμικών καλλιεργειών.
7. Παρ' όλες τις ενοίκιες δυνατότητες που θα έχει η καλλιέργεια του βαμβάκιού με την εισαγωγή του στο σύστημα της οργανωμένης αγοράς της Ε.Ο.Κ. δεν προβλέπεται στα επόμενα χρόνια να υπάρξει τόσο σημαντική αύξηση όπως δείχνει ο ρυθμός της περιόδου 1965 - 77 αλλά κατά το μισό του ρυθμού αυτού.

9. Η μείωση στα 5.750 στρ. είναι έντελως αιτιώμενη. Το γεγονός όμως ότι είναι η λιγότερο αποδοτική καλλιέργεια σε σχέση με τις άλλες μάς κάνει να πιστεύουμε ότι θα είναι η καλλιέργεια που θα υποστεί τη μεγαλύτερη μείωση.

10. Ρυθμός της περιόδου 1970 - 77.
11. Η καλλιέργεια του καπνού παρ' ότι στη 12ετία αύξησε με ρυθμό 17,2% το χρόνο, από το 1970 και ύστερα αρχίζει να κάμπτεται ελαφρώς. Δεν είναι δυνατόν λοιπόν να γίνει αποδεκτό το αποτέλεσμα που δίνει η τάση της 12ετίας ούτε αντίστροφα η μειωτική τάση της 7ετίας. Πιστεύεται ότι οι καλλιεργούμενες εκτάσεις θα κυμανθούν γύρω στις 600 χιλ. στρέμματα.
12. Βλέπε υποσημείωση 25 του κεφαλαίου.
13. Τα δημητριακά θα είναι η παραγωγή που θα δώσει τη θέση της σε άλλες δυναμικές καλλιέργειες γι' αυτό αναμένεται και σημαντική μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων.
14. Η αύξηση των καλλιεργούμενων με κτηνοτροφικά φυτά εκτάσεων που είναι συνάρτηση και της αύξησης της ζωοτροφίας πιστεύεται ότι δεν θα είναι της έκτασης που δείχνει ο ρυθμός της 12ετίας 1965 - 77 αλλά θα φθάσει, αναλογικά με το ζωικό πληθυσμό, στις 420 χιλ. στρέμματα.
15. Η αύξηση αυτή της καλλιέργειας των ζαχαρότευτλων θα πραγματοποιηθεί μόνον όταν η παραγωγή χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή οίνου/πνευματικής προς αντικατάσταση της βενζίνης. Αν αυτό δεν γίνει κατορθωτό τότε η καλλιεργούμενη έκταση δεν πρέπει να ξεπεράσει τις 150 χιλ. στρέμματα. Είναι πολύ δύσκολο πάντως να γίνει αποδεκτό το αποτέλεσμα της τάσης.
16. Ρυθμός της περιόδου 1970 - 77.
17. Παρά τις μειωτικές ή αυξητικές τάσεις δεν προβλέπεται να υπάρξουν σημαντικές μεταβολές στην Κρήτη.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 14
ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
ΓΙΑ ΤΟ 1985

Σέ χιλ. κεφαλές

Ζωικό Κεφάλαιο	Στ. Ελλάδα		Πελοπόννησος		Ν. Ιονίου		Ήπειρος		Θεσσαλία		Μακεδονία		Θράκη		Ν. Αιγαίου		Κρήτη	
	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής %	Πρόβλεψη 1985
Βοοειδή	-1,68	58,2	0,27	62,1	-0,95	13,2	-1,22	32,0	-0,49	103,1	1,74	640,3	0,69	208,6	-1,49	46,2	-2,52	19,0
Πρόβατα	1,44	1864,0	-0,02	1202,0	-0,65	108,6	2,26	1115,9	-0,96	1278,8	-0,08	1579,6	0,93	468,0	1,23	472,3	1,97	644,7
Αίγες	3,25	1581,3	0,96	863,9	0,52	97,8	1,46	385,7	1,57	534,0	1,77	1075,5	1,22	312,3	0,31	321,4	0,79	321,1
Χοίροι	6,86	349,8	2,15	191,5	4,36	15,5	8,38	95,3	0,12	81,0	0,3	157,9	8,69	94,3	5,13	58,2	3,16	87,8
Πουλερικά	4,05	15901,0	0,29	4400,6	1,42	626,1	7,4	4189,3	-0,68	1476,5	2,58	7077,5	-1,3	756,8	3,02	1789,0	2,19	1878,1
Κουνέλια	6,74	425,1	1,32	464,6	4,49	153,0	5,36	33,4	3,74	127,9	8,04	365,1	5,93	51,6	1,39	89,1	4,44	1051,3

Σημείωση:

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής σε ποσοστά, αναφέρεται για την περίοδο 1965 - 77.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 15
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Σέ εκατοντάδες μέρες εργασίας

Διαμέρισμα	Δημητριακά	Δενδροειδή	Κτηνοτροφικά	Αμπέλι	Καπνός	Βαμβάκι	Λαχανικά	Βρώσιμη δαμάσκηνο	Γεωμήλη	Τομάτες	Πεπονοειδή	Ζαχάρια	Σύνολο
Σύνολο	54.293	558.525	61.207	175.877	312.286	102.741	77496	14726	45616	62397	16877	21853	1503894
Στερεά Ελλάδα	7.350	75.000	14095	24030	82976	8180	27846	1913	5999	8460	4115	—	259964
Πελοπόννησος	4900	147500	5662	51028	10338	—	14365	2167	14772	9760	5988	—	266480
Νησιά Ιονίου	268	18436	1266	7912	—	—	2200	538	1471	1751	1284	—	35126
Ήπειρος	1630	20340	6407	711	3446	900	2364	1165	1471	3322	—	—	41756
Θεσσαλία	5550	61790	7390	8010	32607	69530	4257	672	—	3135	—	2980	195921
Μακεδονία	27600	113536	15943	11200	159060	22495	13193	5724	10018	20952	—	5913	405634
Θράκη	5880	4945	6347	1244	23859	1636	2704	1166	5094	1155	1240	12960	68230
Νησιά Αιγαίου	741	34237	1862	22670	—	—	3522	940	3226	3704	1332	—	76234
Κρήτη	374	82741	2235	45072	—	—	7045	441	3565	10158	2918	—	154549

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 16
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΕ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ
ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΖΩΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (1985)

σε 100δες μέρες εργασίας

	Βοοειδή	Χοιροειδή	Πρόβατα	Αίγες	Κονικλοειδή	Όρνιθοειδή	Σύνολο
Σύνολο	178.041	16.066	281.624	230.723	22.092	14.269	742.815
Στερεά Έλλάδα	8.770	4.967	60.021	66.416	3.402	955	144.530
Πελοπόννησος	9.349	2.719	38.704	36.285	3.718	2.640	93.416
Νησιά Ίονίου	1.988	221	3.881	4.108	1.224	375	11.796
Ήπειρος	4.816	1.352	35.918	16.204	266	2.514	61.071
Θεσσαλία	15.523	1.148	41.177	22.428	1.022	885	82.183
Μακεδονία	96.379	2.243	50.865	45.175	2.920	4.248	201.830
Θράκη	31.396	1.341	15.092	13.121	414	454	61.818
Νησιά Αιγαίου	6.955	826	15.207	13.499	714	1.072	38.273
Κρήτη	2.864	1.249	20.759	13.488	8.411	1.126	47.897

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 17
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΕ ΑΕΔ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ (1985)*

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Σύνολο Αγροτικού Τομέα	Ποσοστό ημερών εργασίας ποι' πραγματοποιούνται από έξυνα- γροτικούς συντελεστές		Καθαρό υπό- λοιπο ανα- γκών σε ημέρες που θα πραγμα- τοποιηθούν από άγροτες	Θεωρητική εκτίμηση ανα- γκών ΑΕΔ σε συνθήκες πλή- ρους απασχό- λησης (άτομα)	Ποσοστό μετα- βολής σε ημέ- ρες εργασίας 1976-1985	Πραγματικές Ανάγκες ΑΕΔ (σε άτομα)
		Σχετικό μέγεθος	Απόλυτο μέγεθος				
Σύνολο	2.296.492	25,5	585.605	1.710.387	6.031	-15,8	762.963
Στερεά Έλλάδα	413.957	33,5	138.675	275.282	98.315	+3,9	130.690
Πελοπόννησος	367.654	24,5	90.075	277.579	99.135	-30,3	129.314
Νησιά Ίονίου	49.657	24,1	11.967	37.690	13.461	-51,3	17.619
Ήπειρος	106.635	26,4	28.151	78.484	28.030	-30,2	35.992
Θεσσαλία	281.612	23,6	66.460	215.152	76.840	-18,1	100.046
Μακεδονία	621.628	24,7	153.542	468.086	167.174	+0,2	188.679
Θράκη	132.579	15,0	19.887	112.692	40.247	-35,2	51.167
Νησιά Αιγαίου	119.245	29,8	35.535	83.710	29.896	-16,3	38.790
Κρήτη	203.524	25,8	52.509	151.015	53.934	-13,7	70.926

* Άριθμοι ημερών σε εκατοντάδες